

CORANUL

Traducere din arabă: dr. Silvestru Octavian ISOPESCU

CARTIER

CARTIER

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.

Tel./fax: 24 05 87, tel.: 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md

Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București.

Tel./fax: 210 80 51. E-mail: romania@cartier.md

www.cartier.md

Difuzare:

București: Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2.

Tel./fax: 210 80 51. E-mail: romania@cartier.md

Chișinău: str. București, nr. 68. E-mail: cartier@cartier.md

Cărțile CARTIER pot fi procurate în toate librăriile bune din România și Republica Moldova.

LIBRĂRIILE CARTIER

Casa Cărții, bd. Mircea cel Bătrân, nr. 9, Chișinău. Tel./fax: 34 64 61. E-mail: casacartii@cartier.md

Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău. Tel./fax: 21 42 03. E-mail: librariadincentru@cartier.md

Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău. Tel.: 24 10 00. E-mail: librariadinhol@cartier.md

Librăria 9, str. Pușkin, nr. 9, Chișinău. Tel.: 22 37 83. E-mail: libraria9@cartier.md

Colecția *C(art)ier* este coordonată de Igor Mocanu

Editor: Gheorghe Erizanu

Lector: Inga Druță

Coperta seriei: Vitalie Coroban

Coperta: Vitalie Coroban

Prepress: Editura Cartier

Tipar: Combinatul Poligrafic (nr. 10165)

CORANUL

Ediția a XI-a, februarie 2011

© Cartier, 1997, 1999, 2001, 2002, 2003, 2004, 2006.

© Cartier, 2011, pentru prezenta versiune românească.

Această ediție a apărut în 2011 la Editura Cartier. Toate drepturile rezervate.

Cărțile Cartier sînt disponibile în limita stocului și a bunului de difuzare.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Coranul / trad. din arabă : Silvestru Octavian Isopescul ; cop.: Vitalie Coroban. – Ed. a 11-a. – Ch. : Cartier, 2011

(Combinatul Poligr.). – 380 p. – C(ART)IER

1800 ex.

ISBN 978-9975-79-669-9.

28-24

C 71

Cuvînt înainte

Coranul, biblia islamului, astăzi este tradus în toate limbile culte europene. Acest fapt m-a determinat și pe mine să întocmesc o traducere românească, pentru ca să adaug astfel o piatră la edificarea literaturii lumii, care, în timpul mai nou, începe să devină și proprietatea literaturii românești.

Înainte de toate, voiesc să fac cunoscut onoratului cititor în ce fel am purces la alcătuirea scrierii de față. Ca bază la traducere mi-a servit ediția lui C. Fluegel. Am avut înaintea mea și trei traduceri germane, și anume cele efectuate de Boysen, Ullmann și Henning. Traducerea lui Boysen este o parafrază foarte îndepărtată de originalul arab, totuși reproduce bine cuprinsul acestuia și de aceea adeseori este de folos drept comentariu.

Ullmann se află ceva mai aproape de original, totuși încă este parafrastic, pe cînd cel mai aproape de original e Henning, a cărui traducere este cea mai de folos, deși conține unele scăderi, cauzate prin nebăgarea de seamă a autorului. Cea mai mare silință mi-am dat-o să mă apropiu cît se poate de mult de originalul arab. Am pus preț mare pe o reproducere cît se poate de exactă a textului arab și nu m-am sfiit să imit după puțință și dicțiunea arabă, atît cît o permite firea limbii românești. Așa este traducerea mea mai aproape de original, decît traducerea lui Henning, mai cu seamă că am evitat toate greșelile acestuia. Aici trebuie să subliniez că această traducere este cu totul a mea și numai a mea. Dacă n-am ținut cont de rima originalului, aceasta nu mi-o va lua nimeni în nume de rău, mai cu seamă cunoscătorul în cauză, care știe că pe zeci de pagini versetele se încheie tot cu aceeași rimă, ceea ce în limba română ar fi cu totul imposibil. Acestea le-am luat în parte de la Boysen, în parte de la Ullmann, de la Henning, sau

de la Noldeke (vezi mai jos), sau le-am alcătuit eu însumi, sau le-am transcris de pe aiurea, fără să-mi pot aduce aminte de unde le-am luat. Cu privire la Introducere, de observat că nu-mi arog nici o pretenție la originalitate.

Introducerea mea este de fapt ceva cu totul secundar și are drept scop să-l lămurască pe cititor cu privire la unele împrejurări, fără cunoașterea cărora Coranul, în cea mai mare parte, ar rămîne cu totul neînțeles. Capitolele I, II și IV din Introducere le-am tradus aproape verbal după Introducerea lui Henning. Mi-au plăcut acolo foarte multe, căci se dă în formă concisă aproape tot ce trebuie să se știe cu privire la istoria arabilor înainte de Mahomed, la istoria lui și la învățăturile fundamentale ale islamului. Capitolul III la Henning, care ar vrea să conțină o istorie a Coranului, mi-a părut mult prea slab și lacunar, de aceea nu l-am putut întrebuița. Am făcut, deci, un extras din renumita istorie a Coranului de Noldeke, cea premiată de „Académie des Inscriptions” din Paris. Acest op (XXII + 258 de pagini) este pînă în ziua de astăzi lucrarea cea mai exactă și mai valoroasă cu privire la Coran, cum o mărturisește însuși Henning. De aceea, cred că nu am greșit dacă am dat un sumar din ea, în capitolul III, al Introducerii mele. În genere, trebuie să observ că sub referințele în care mă aflu nici nu mi-ar fi fost posibil să scot la iveală o introducere a Coranului, care să poată avea vreo pretenție la originalitate. În acest scop, mi-ar fi trebuit să cercetez zeci de ani întreaga literatură arabă, mai cu seamă aceea care nu a putut fi examinată de Noldeke. Și cît de imensă este această literatură o știe fiecare cunoscător al Orientului. Deci, mulțumească-se onoratul cititor cu ceea ce am putut să-i ofer din slabele mele puteri și să mă ierte, dacă va afla cumva scăderi în lucrarea mea. Omul este nedeplin și, de aceea, nici nu poate produce ceva deplin. Dorința mea este ca scrierea de față să dea impuls la o studiere mai temeinică a Orientului, din partea clerului nostru, și ca acesta să cunoască mai cu temei mohamedanismul, care a adus atîta daună Bisericii noastre.

Să dea Dumnezeu!

Mănăstirea Dragomirna, în ziua celui întru Sfinți părintelui nostru Silvantru, papa Romei 1910.

dr. Silvestru Octavian Isopescul

INTRODUCERE

I

Arabii înainte de Mohammed

Între Africa și Asia, aparținînd geografic încă la Asia, este situată peninsula Arabia, care, după formațiunea teritorială, flora, fauna și clima ei, formează o așa-zisă punte între cele două continente sus-amintite. Teritoriul acestei peninsule este de trei ori mai mare decît România și Austria la un loc și totuși este rar populat, are numai cîteva milioane de locuitori, fiindcă pămîntul este foarte puțin roditor. Înlăuntrul peninsulei este o țară din cele mai puțin cunoscute de pe fața pămîntului.

Fiind despărțit de Siria și de Babilonia prin pustiu, acest pămînt nu era prea mult expus mișcărilor popoarelor din antichitate, numai Arabia sudică stătea în contact mai viu cu lumea. Aici se află Yemen, Arabia ferice și Saba, cea vestită prin mituri, și de aici s-a întemeiat împărăția abisiniană căruntă în vechime, și cînd au ajuns Sasanizii la culmea puterii lor, cuceriră Arabia sudică. Totuși, și în nordul Arabiei principatele cele mai mici erau parte sub stăpînirea împăraților bizantini, parte sub cea a Chosroenilor perși, înlăuntrul țării însă, în Nejd și Hijâz, în țara care se coboară treptat în nordul Yemenului de la Nejd pînă la Marea Roșie, trăiau seminițiile arabe în neatîrnare deplină. Partea cea mai mare dintre ei, beduinii, sau locuitorii pustului, trăiau ca nomazi în corturi de pînă sau de pînură, mînd vitele lor din pășune în pășune, după cum era anotimpul, pe teritoriul seminițiilor lor. O parte mai mică s-a sălășluit în orașe și purta negoț extins cu caravanele pînă la Siria, Yemen și Golful Persic. O oarecare întocmire politică sau conștiință națională nu se formase între ei.

Între beduini se dădeau lupte veșnice, care erau limitate numai prin unele legi severe, nescrise, cum e, bunăoară, răzburarea de sînge sau pacea în decursul unor

luni sfinte. Pe lângă cea mai mare simplitate patriarhală a datinilor și virtuților, precum e ospitalitatea darnică, cavalerismul și vitejia, mai stăruiau la acest popor încă și hoția, cruzimea sîngeroasă, beția și hazardul.

Femeia ocupa la ei o treaptă de tot inferioară și divorțul se întîmpla cît ai bate din palme. Fiii erau întîmpinați ca binecuvîntare, iar fiicele ca blestem, așa încît acestea din urmă, adesea chiar îndată după naștere, se îngropau de vii. De altfel, simțul familial și conștiința de seminție erau foarte dezvoltate; ocărîrea unui individ necinstea întreaga seminție și o întărita spre apărarea celui ocărit. Între arte era dezvoltată, așa-zicînd cu patimă, numai poezia cea întru preamărirea voinicilor și a cailor. Poeziile antemohamedane sînt cele mai frumoase în întreaga literatură arabă. Arta scrierii se importase în Arabia, cu puțin timp înainte de Mohammed, din Siria; pentru îndeletnicire științifică însă nu era terenul necesar.

Deși arabii erau izolați din toate părțile, totuși ei nu erau autohtoni, cel puțin după tradiția lor proprie, ci erau cuceritori veniți din nord. După limba lor, ei făceau parte din marea familie de popoare semitice, iar cele mai nobile seminții ale lor, mai cu seamă cele ce au imigrat ulterior, pretindeau că-și trag originea de la Ismael, fiul nelegiuît al lui Avraam. Cultul lor original era sabeismul caldeean, adorarea stelelor, care însă, pe timpul lui Mohammed, degradase și se risipise cu totul. Pe lângă Allah, zeul cel mai înalt, care juca, e drept, un rol secundar, avea fiecare seminție și zeul său propriu. Îngerii se considerau și se adorau drept fiicele lui Allah, și pe lângă ei mai venea încă o treaptă mai joasă de ființe supranaturale, duhurile (arăbește: *djinn*, genii), care erau demoni buni sau răi, de bună seamă personificări ale puterilor naturii.

Pe lângă acestea, mai credeau arabii încă și în fermecătoare și fermecători, dar cu privire la credința în lumea de apoi, la viața de după moarte, la ei se păstrau numai puține urme. Pe timpul lui Mohammed, în privința religioasă domnea un indiferentism foarte mare și ideea de Dumnezeu, cea înainte mult mai curată, se redusese la superstițiuni și la un fetișism cras, încît un contemporan al lui Mohammed se exprima: „Unde vedeau ei o piatră, se închinau la dînsa, iar dacă lipsea, mulgeau

o cămilă peste o movilă de nisip și se închinau la aceasta”. Unul din cele mai însemnate obiceiuri ale adorării îl constituiau la ei pietrele sfinte, întocmai ca și la cele mai multe popoare semitice; de o considerare deosebită însă se bucura la o mare parte a seminițiilor arabice meteorul cel negru din Kaaba, templul cel pătrat din Mekka în Hijaz. Acest meteor părea să fi fost adus lui Avraam de îngerii din rai, când a rezidit el Kaaba, pe care o zidise întâi Adam, după un prototip ceresc. Meteorul însuși se credea că a fost alb la început. În fiecare an se organizau pelerinaje mari la Kaaba, al cărei tărîm era declarat sacrosanct atît pentru oameni, cît și pentru animale. În Kaaba însăși, cultul celorlalte zeități arabice era centralizat, ca într-un „pantheon”, deoarece chipurile tuturor zeităților seminițiilor arabice erau așezate după numărul zilelor anului, lîngă chipurile lui Avraam și Israel. Pe cînd adorarea Kaabei deriva din vechimea cea mai căruntă, orașul Mekka sau Bekka data din timpuri mai noi. În secolul al cincilea al erei creștine Kusai, un strămoș al lui Mohammed, în alianță cu kureișii, un ram al seminiției beduinice Kināna, răpi Kaaba de la păzitorii ei de pe atunci și înduplecă pe kureișiți să se sălășluiească în valea mekkană cea fierbinte de arșița soarelui și neroditoare. Păzirea Kaabei, precum și privilegiul de a îngriji peregrinii cu provizii și apă, rămase în familia lui Kusai cu drept de moștenire, din care familie își cîștigară cea mai mare glorie două case, și anume casa Abd Șem, de la care derivă califii omaiadiici, și casa Hășim; aceasta din urmă, pe timpul lui Mohammed, ajunse la mare sărăcie în urma dărnicii ei mărinimoase.

II

Mohammed

În anul 570 sau 571, după părerea comună: la 20 aprilie, în anul elefanților — numit astfel în urma elefanților din oștirea negusului **Abraha** din Abisinia, care a purces contra Mekka — s-a născut **Mohammed** (resp. Mahomed), un strănepot al lui Hășim, ca fiul lui **Abdallfh** și al **Aminei**. După o tradițiune, tatăl său murise încă înainte de nașterea sa, după alta, doi ani în urmă. Mohammed, deși rămas în

sărăcie, după moartea tatălui său — moștenirea sa consta numai în cinci cămile și o roabă —, totuși a fost crescut după felul orășenilor frunțași, de o doică, în aerul prosper al pustului, în corturile acelei doice, care se numea **Halima**. Deoarece el încă din fragedă tinerețe suferea de afecțiuni nervoase, ceea ce pe timpul său se numea îndrăcire, doica îl aduse înapoi la maică-sa. Când era el de șase ani, muri maica și bunicul său, Abd El-Mottalib, îl luă la sine și-l crescă mai departe, cu multă dragoste, timp de doi ani, după care muri și-l încredință pe băiat epitropiei unchiului său, Abu Tălib. Acesta avea însă familie numeroasă și era sărman: ca să-și cîștige pîinea zilnică, trebuia ca tînărul Mohammed să se năimească pe la mekkanii cei avuți, ca păstor de oi și capre. După tradițiunea care poartă caracterul unei legende, nu-i exclus să-l fi însoțit el acum, în vîrstă de nouă ani, pe unchiul său într-o călătorie comercială în Siria și acolo să-i fi profețit un călugăr mărirea sa ulterioară.

Cînd era Mohammed în etate de douăzeci și cinci de ani, se făcură mari schimbări în situația sa exterioară, prin aceea că el intră în serviciu la o văduvă avută și nobilă, cu numele **Khadîdja**, și întreprinse pentru ea mai multe călătorii comerciale, cu bună seamă însă, ca vizitiu la cămile. Khadîdja, deși era acum în vîrstă de patruzeci de ani, totuși află mult plăcut la Mohammed și se căsătorî cu el. Deși între ei erau cincisprezece ani deosebire de vîrstă, totuși au trăit foarte fericiți în acea căsătorie, binecuvîntată cu șase copii, doi băieți și patru copile, dintre care însă băieții muriră de timpuriu. În amintirea băiatului celui mare, Mohammed își puse numele Abul-Kăsim, i.e. tatăl lui Kăsim. În această a doua perioadă a vieții sale avu el odată și prilejul să se manifeste în public, cînd, la rezidirea Kaabei, se iscă o ceartă de rang între diferitele familii și anume cine să aibă cinstea de a ridica piatra Kaabei și de a o duce la locul ei. Mohammed decise cearta într-acolo ca piatra să se pună pe un covor și să se ducă de toate căpeteniile familiilor. Din mulțumire față de unchiul său, Abu Tălib, luă el pe fiul acestuia, Ali, la sine și-l căsătorî cu fiică-sa, **Fătîme**, prin care se străplantă neamul său în cei doi fii nenorociți ai săi, Hasan și Husein. Ali deveni pe urmă al patrulea calif.

De altfel, știm numai foarte puțin din acest răstimp al vieții lui Mohammed, mai cu seamă ne lipsește orice știre vrednică de credință cu privire la dezvoltarea sa interioară. Din împrejurarea că el pe al doilea fiu al său l-a numit Abd El-Manaf, servul lui (idolul lui) Manaf, rezultă că el pe timpul nașterii acestuia încă nu se lepădase de credința părinților și concetățenilor săi. Afară de aceasta, ni se mai comunică despre el că era un om cu totul cinstit și din toate părțile stimat, încît căpătă conumele **El-Amin**, cel credincios (*fidus*).

Cu privire la înfățișarea sa, ni se spune că el era de statură mijlocie, dar impunătoare. Pe capul său mare avea păr negru, puțin creț, sub gene lungi și grele sclipeau neîncetat ochii cei negri, nasul se ridica în forma ciocului de seceră din fața sa ovală, gălbuie, înconjurată de o barbă deasă. Capul său era postat pe umeri largi și el avea un piept puternic și totuși era de statură mai mult zveltă. Cînd umbla mișca vioi întreg corpul, ca și cînd s-ar fi coborît de pe un mal. Deși era puternic și bine făcut, totuși avea o constituție nervoasă și din copilărie suferea de afecțiuni epileptice, sau mai bine zis isterice, îmbinate cu halucinații. Dureri fizice nu putea suferi și deși legea sa a răspîndit-o prin sabie, totuși nu se poate zice că a fost viteaz. De asemenea, nu suferea miros rău și se parfuma cu aromatele cele mai alese. Temperamentul său era aplecat spre melancolie, totuși era amabil, elocvent și cu mare popularitate. Între umeri avea un semn curios: pecetea profeției. În care timp și prin care împrejurări ajunse Mohammed la îndoieli și lupte religioase, nu se poate constata. O influență hotărîtoare seamănă să fi avut asupra sa Varaka, un neam al soției sale, și Zeid Ibu Amr, care, amîndoi, țineau de acea grupă mică de oameni ce, văzînd corupția religiunii poporului lor, se străduia să ajungă la o cunoștință mai adevărată religioasă și ajunseră așa la monoteism, trecînd sau la iudaism sau la creștinism sau, în fine, formîndu-și un deism propriu. Erau anume mulți jidovi în Arabia, care pribegiră încolo, după ce-și pierdură independența politică în Palestina și se arăbiseră cu totul, pînă la legea lor, pe care și-o păstrară curată. De asemenea, se aduse la Mekka, prin sclavi abisinieni, și creștinismul, deși într-o formă cu totul degenerată: icoana Preacuratei

era pusă în Kaaba lângă idoli semințiilor arabice, iar orașul Nadjran în Yemen era rezidența unui episcop creștin, și semințiile arabice de lângă hotarele Siriei asemenea primiseră creștinismul. Mohammed n-a cunoscut nicicând Sfânta Scriptură, nici Testamentul Vechi, nici Testamentul Nou, ci auzise numai istorii de la jidovi și creștini, primele pline de fabule rabinice, iar celelalte amestecate cu legende apocrife. Deși cunoștințele sale despre iudaism și creștinism erau foarte reduse, totuși sufletul său se zgudui și se aprinse la ideea despre un Unic Creator al lumii, despre profetism, precum și la învățătura despre învierea și judecata de apoi. Zeii crăenilor săi deveniră pentru el niște idoli fără fond și adorarea lor i se părea uriciune; și cu cât se adâncea cunoștința sa despre Dumnezeu, cu atât mai spurcat i se părea păgînismul poporului său și cu atât mai mult îl cuprindea dorința să restabilească credința cea adevărată a patriarhilor Avraam și Ismael. Adesea se retrăgea în singurătatea sălbatică a munților și stătea acolo pe gânduri. Asceza și privegherile peste noapte măriră nervozitatea sa, visuri și halucinații îl iritară pînă la boală și într-o zi, cînd se afla el pe muntele Hira, în anul al patruzecilea al vieții sale, în anul 610, în luna Ramadan, i se arătă deodată arhanghelul Gabriel și strigă către dînsul: „Citește!”. Răspunzînd el apoi că nu știe citi, îl provocă îngerul de trei ori să citească și îi făcu prima revelațiune, rostind către el cuvintele conținute în primele cinci versuri ale surei 96, care sună cum după urmează:

*Citește! În numele Domnului tău, care a făcut,
A făcut pe om din sînge închegat,
Citește! căci Domnul tău e prea bun,
El este cel ce [ne-]a învățat [să purtăm] condeiul,
L-a învățat pe om ceea ce n-a știut.*

Plin de spaimă și de groază că ar fi îndrăcit, se grăbi Mohammed acasă la Khadîdja și-i istorisi pățania sa. Ea îl mîngîie, însă el totuși rămase chinuit de gânduri negre și așteptînd o manifestare nouă a îngerului. Acesta însă nu se mai arătă și Mohammed se purta acum cu gîndul să se arunce din vîrfurile unei stînci purpurii, spre a pune capăt îndoielilor. În fine, după un răstimp de aproape trei ani, numit

Fatra, îi apăru iarăși arhanghelul Gabriel în glorie cerească. Tremurînd de iritare, se grăbi el acasă și o provocă pe Khadidja să-l acopere cu mantaua sa, ca de obicei, cînd avea afecțiuni nervoase. Zăcînd în astă stare, auzi el cuvintele surei 74, 1-7.

*O, tu, acoperitule,
Scoală-te și îndeamnă,
Și pe Domnul tău îl preamărește,
Și hainele tale le curățește,
Și de spurcăciune fugi:
Și nu dăruie ca să capeți mai mult.
Și așteaptă-L cu răbdare pe Domnul tău.*

Această descoperire o ținu el de sfințire pentru dregătoria profetică și conștiința nestrămutată, cum că el ar fi trimisul ales de Dumnezeu ca să restituie religiunea lui Avraam, ca bine-vestitor pentru cei credincioși și iertător pentru cei necredincioși, nefiind înzestrat cu altă putere minunată decît cu versuri din Coran, recitate în extaz, îi dă puterea să sufere ocară, batjocură, dispreț și prigonire, să părăsească orașul său de baștină, să ia în ajutor vicleșug, înșelăciune și forță, pînă reușește să intre ca biruitor în Mekka și să consolideze sub steagul islamului seminițiile arabice pururea dezbinată și să formeze din ele o comunitate războinică și vitează, care, după o sută de ani după moartea sa, domnea în cea mai mare împărăție ce o văzuse lumea pînă atunci.

La manifestarea sa ca profet în public, află Mohammed dintru început numai puțină aderență. Chiar propria sa familie, mai cu seamă unchiul său, Abu Lahab, căruia i-a anunțat pieirea în sura 111, se întoarse de la el. Numai Khadidja, fiicele sale, tînărul văr al său Ali și libertinul și fiul său adoptiv Zeid și puțini alți mekkani credeau în misiunea sa. Între oamenii mai cu vază din Mekka își cîștigă el dintru început numai doi aderenți, pe cinstitul și avutul negustor Abu Bekr, primul calif după el, care, în timpul îndoielilor și luptelor sufletești ale lui Mohammed, i-a fost acestuia prieten și mîngîietor, și pe tînărul Othmân, mai pe urmă al treilea calif, care i se alătură mai puțin din încredințare, decît mai mult ca să cîștige mîna mîn-

drei **Rukeiia**, fiica lui Mohammed. Ceilalți credincioși se formau în prima linie din sclavi, între care abisinianul **Bilāl**, primul muezin al comunității, și din femei, pe care le cîștigase **Khadīdja**.

Kureișii la început nu-și prea băteau capul de mișcarea religioasă cea nouă. Unii, precum El-Valid și Abul-Hakam Amr, numit de Mohammed Abu-Djahl, tatăl prostiei, căutau să-l facă de rîs, cerînd de la el minuni sau pedeapsă amenințată; alții îl țineau de un înșelător, sau de un poet „săltat” sau chiar de un îndrăcit. Oamenii mai serioși însă îl țineau de un aderent al bărbaților, ca Varanka, Zeid Ibn Amr etc., al așa-numiților **Hanifiți**. Cîștigînd Mohammed aderență tot mai mare, natural că aceasta era în detrimentul material al kureișilor, fiindcă aceștia trăiau mai cu seamă din venituri de la peregrinii care veneau la Kaaba ca să se închine idolilor pe care Mohammed îi declarase ca deșertăciune. De aceea, creștea mereu ura și dușmănia kureișilor contra lui Mohammed și ei căutară să-l înduplece pe Abu Tālib, unchiul lui Mohammed, ca el să-i retragă scutul, ceea ce însă Abu Tālib nu voia nici într-un chip, deși el însuși nu credea în misiunea lui Mohammed. Așa s-a pornit o prigonire contra credincioșilor, la care aveau cel mai mult să sufere sclavii cei fără scut și muierile. Unii dintre sclavi, cum e bunăoară Bilāl, fură răscumparați de avutul Abu Bekr, pe alții îi sfătui Mohammed să tăgăduiască în fața lumii. În fine, le dădu sfatul să pribegescă în Abisinia, așa că, în ciuda kureișilor, fugiră încolo, cu timpul, cam o sută de suflete și prin aceasta se zădărnici o suprimare a mișcării. O solie la negusul Abisiniei, ca să extrădeze pe pribegi, rămase fără efect pentru că acesta fu cîștigat de ei la un colocviu religios, în decursul căruia citară ei mai multe cuvinte relative la Isus. În urma înverșunării ce creștea mereu în contra sa, Mohammed începu să șovăiască și se lăsă înduplecat la o pactizare. Kureișii anume îi făgăduiră că-l vor recunoaște drept trimis al lui Dumnezeu, dacă și el va recunoaște cele trei zeități de căpetenie ale semințiilor învecinate, și anume zeitățile: **Allāt**, **Manāt** și **El-Uzza**. Cînd recită, apoi, Mohammed sura 53, zise el, ca vv. 19-22 ale acestei sure, cuvintele următoare:

*Ce credeți despre Allât și El-Uzza
Și Manāt, a treia după ele?
Acestea sînt lebede ce zboară sus
Și în mijlocirea lor să se nădăduiască!*

Însă, chiar a doua zi, îl cuprinde căința. El se înfățișă din nou înaintea popoului și declară cuvintele din vv. 21 și 22 ca inspirație satanică, și le schimbă apoi astfel cum sună ele astăzi.

Această revocare înmulți numai înverșunarea contra lui, totuși nu cutezară contrarii lui să întreprindă ceva împotriva sa, deoarece familia sa îl scutea cu credință. Într-aceea veni vestea la Abisinia că Mekka întregă s-ar fi convertit și unii dintre pibegi, între care și Othmān, se pregătiră de reîntoarcere. Ajungînd la Mekka, văzură însă că treaba stă mult mai rău înainte, așa încît ei iarăși se întoarseră la adăpostul lor în Abisinia. În aceste vremuri grele, cîștigă Mohammed încă doi aderenți cu influență mare, pe unchiul său viteaz **Hamza** și pe tînărul și înfocatul **Omar**, pe urmă pe al doilea calif, care pînă acum a fost un contrar aprig al lui Mohammed, de acu înainte însă împreună cu acesta și cu Abu Bekr a devenit unul dintre căpeteniile islamului. Întărit și îndemnat de Omar, ținu Mohammed, împreună cu credincioșii săi, serviciu public înaintea Kaabei. Dar și dușmanii săi nu stăteau cu mîinile în sîn. Deoarece casa Hāșim nu putu fi înduplecată să-i retragă scutul lui Mohammed, o excomunicară ei, abstrăgînd de Abu Lahab, și opriră conubiul și comerțul cu această casă, iar documentul de excomunicare îl atîrnară în Kaaba. Mai bine de doi ani dură excomunicarea, în care timp întreaga casă Hāșim, credincioși și necredincioși, se retraseră în valea îngustă Abu Tālib, înspre răsărit de la Mekka, împreună cu averile lor și numai în decursul peregrinajului și al lunilor sfinte puteau ei îndrăzni să părăsească adăpostul lor. Ajungînd casa lui Hāșim prin aceasta la mizeria cea mai mare și îndurîndu-se de ei mulți mekkani înrudiți cu ei, excomunicarea fu ridicată după cei doi ani. Poziția lui Mohammed însă prin aceasta nu se îmbunătăți. Credincioșii începură să șovăiască după atîtea nevoi, prozeliții nu mai veneau aproape deloc,

și, spre a mări întristarea lui Mohammed, muri în vremea aceea Khadīdja, soția sa cea credincioasă, numită „maica credincioșilor”, și unchiul său nobil, Abu Tālib, încît Mohammed din timp în timp trebuia să caute chiar scutul unchiului său urît Abu Lahab. În această nevoie, căută el scut la thakifiți, în orașul Taif la hotarul de la Nejd, care oraș rivaliza cu Mekka. El însă fu alungat cu lovituri de pietre, și, obosit și rănit, se întoarse el, fără să calce Mekka, pînă ce nu fu asigurat de scutul unui mekkan de vază. În timpul fugii sale de la Taif avu el o viziune, în care se grămădeau duhurile în jurul său mărturisind islamul (conf. sura 72). Cu puțin mai tîrziu cade viziunea nocturnă sau visul în care fu dus Mohammed pînă la Ierusalim și fu ridicat pînă la cerul al șaptelea la lotusul peste care nu se mai poate trece. După moartea Khadīdjei se căsători el cu o văduvă a unui credincios și se logodi cu Aișa, fiica lui Abu Bekr, cînd era ea în vîrstă de opt ani și o luă în căsătorie, cînd ajunse la zece ani. Aișa avu mai tîrziu, între toate muierile lui Mohammed, cea mai mare influență asupra acestuia și chiar și în istoria ulterioară a islamului a jucat un rol destul de trist.

În nevoia cea mai mare, după multe și îndelungate necazuri, îi surîse în fine și profetului norocul! În vremea unui pelerinaj la Mekka reuși Mohammed să cîștige pentru învățătura sa cîțiva peregrini din orașul **Iathrib**. Acest oraș era la început în mîinile unor seminții jidovești, însă, pe la finele secolului al cincilea, fu cucerit de seminții arabice, imigrate din sud, și anume de semințiile **Aus** și **Chazradj**. Însă jidovii rămaseră în Iathrib și așa trecură mai mulți arabi la jidovism, alții cel puțin se făcură cunoscūți cu învățătura iudaică despre unicul și adevăratul Dumnezeu și despre așteptarea lui Mesia, așa că propovăduirea lui Mohammed ajunse pe pămînt roditor. Afară de aceea, orașul Iathrib nu se afla tocmai bine cu Mekka, iar semințiile **Aus** și **Chazradj** erau în ceartă continuă, încît îl doreau pe Mohammed ca împăciuitoar. Pe vremea peregrinajului următor, avu Mohammed o întîlnire cu doisprezece bărbați din cele două seminții îndușmănite la **Akaba**, care este cam la mijloc între **Mekka** și **Iathrib**, și acolo se îndatoriră acei bărbați să primească învățăturile fundamentale ale islamului. Totodată, trimise Mohammed

împreună cu aceștia la Iathrib ca predicator și cititor de Coran pe aderentul său **Muzab**, care de curînd se întoarse din Abisinia. În Iathrib se răspîndi apoi islamul foarte degrabă și fu primit de partea cea mai mare a semințiilor Aus și Chazradj. La următorul pelerinaj, Mohammed se întîlni iarăși într-ascuns cu șaptezeci de bărbați din Iathrib de citi cele mai însemnate părți din Coran și-i îndatori cu jurămînt la legea sa, pe cînd ei din partea lor juruiră că-l vor primi la sine și-l vor scuti, ca și pe unul dintre ai lor. După ce denumi Mohammed încă doisprezece prepoziți, nouă din Chazradj și trei din Aus, se întoarse el acasă. Kureișii însă auziră despre această înfățișare și luară o atitudine atît de ostilă, încît Mohammed îi sfătui pe credincioși să fugă la Iathrib și așa pribegiră încolo mai bine de o sută de bărbați cu familiile lor, pe cînd Mohammed, Abu-Bekr și Ali mai rămaseră în Mekka. Hotărîndu-se acum kureișii să-l omoare pe Mohammed, fugi el împreună cu Abu-Bekr printr-o fereastră de dinapoia casei sale, pe cînd Ali se culcă pe patul său acoperindu-se cu mantaua sa. Trei zile rămaseră Mohammed și Abu-Bekr ascunși într-o peșteră a muntelui **Thaur**, aproape de Mekka, apoi grăbiră pe cămile spre Iathrib, pe cînd Ali, care fu liberat după închisoarea scurtă, îi ajunse acolo cu trei zile mai tîrziu. Aceasta este Hegira, sau fuga, care a avut loc în 16 iunie 622 și de la care se datează și era mohammedană.

Cu Hegira începe o perioadă nouă în viața lui Mohammed. Pînă acum era Mohammed un profet prigonit și batjocorit, fiind înconjurat numai de puțini aderenți în Mekka, de aici înainte însă în Iathrib, care acum este **Medānat En-Nabi**, cetatea profetului numită și simplu **Medina**, devine el Emir sau principe al unui oraș, totodată însă profetul ca atare pășește îndărăt și la iveală iese mai mult legislatorul, politicianul și generalul. De aceea au și surele medinense alt caracter decît cele mekkane; ele, pe lîngă lucirea sporadică a vechiului foc profetic, sînt de-a rîndul prozaice, tare amestecate cu elemente legislative.

Puține zile înaintea intrării în Medina, a pus Mohammed piatra fundamentală pentru o moșee (geamie) în **Kuba**, un orașel lîngă Medina. De către medinensi fu el dus cu triumf în oraș și familiile cele mai fruntașe se întreceau rugîndu-l să

fie oaspetele lor. Ca să nu ofenseze pe nimenea, se lasă Mohammed în seama lui Dumnezeu, declarând că acolo va găzdui unde-l va duce cămila sa. Ea îl duse la casa lui **Abu Aijāb**, unde a locuit pînă ce și-a alcătuit o casă simplă pentru haremul său, care pe atunci consta numai dintr-o muiere.

În acea casă trăia Mohammed de tot simplu, ca și medinensul cel mai neînsemnat. Îndată ce ajunse el în Medina, rîndui și referințele sale. Lîngă casa sa lăsă el să se zidească o moșee mare și aduse împăcare între Aus și Chazradj.

Credincioșii de loc din Medina primiră numirea Ansār, ajutători, în opunere cu mekkanii veniți încolo, care se numeau Muhadjirun, emigranți. Aceștia din urmă n-aveau deloc avere, de aceea făcu Mohammed o înfrățire strînsă între tot cîte unul din Ansār și unul din Muhadjirun, care instituțiune fu însă ridicată după lupta de la Bedr. Afară de aceste două partide, mai era în Medina încă și o a treia, numită Munafikun, i.e. fățarnicii, care de obște nu se arătară vrăjmași lui Mohammed, ba chiar luau parte la întreprinderile lui; dacă însă îi mergea rău, atunci îl părăseau și nu voiau nimic să știe despre islam. În fruntea acestui partid stătea Abdallah Ibn Ubei, înainte de Mohammed, cel mai de vază bărbat din Medina. Ca diplomat, trebuia Mohammed cu cea mai mare cruțare să se poarte cu acest partid. Însă, cu cît creștea puterea sa, cu atît se micșora și partidul, pînă ce dispăru cu totul în islam.

Una dintre cele mai însemnate probe i se părea lui Mohammed cîștigarea jidovilor numeroși din Medina pentru islam, de aceea se și ocupă el detaliat cu ei în surerele medinense. El căuta să le dovedească anume că învățătura sa nu este deosebită de cea a lor și se referea la cărțile sfinte ale lor, în care ar fi profetită venirea lui; afară de aceea, primi el postul jidovesc de ziua împăcării și porunci credincioșilor la rugăciune să se îndrepte spre Ierusalim și nu spre Mekka. Jidovii însă nu-l puteau recunoaște ca Mesia, nefiind și el jidov, și-și băteau joc de el, așa că el îi amenință cu muncile iadului pentru năvingia lor, iar mai tîrziu, cînd îi încuviințau puterile, purta el luptă de nimicire contra lor. Asemeni mută el postul pe luna Ramadan și porunci ca credincioșii la rugăciune să se îndrepte spre Mekka.

Îndată ce și-a întărit Mohammed poziția sa în Medina și a ordonat afacerile comunității sale, el trebui să cugete la supunerea mekkanilor, spre a cîștiga sanctuarul național pentru credincioșii săi. El vesti, deci, războiul sfînt contra mekkanilor, după ce a emis înainte de toate orînduiala ca nici un credincios să nu fie pedepsit cu moartea pentru omorîrea unui necredincios.

Ostilitățile sale le începu el pîndind caravanele mekkane și se hotărî, după unele întreprinderi mai mici, să le dea mekkanilor o lovitură simțitoare. Venind vestea că o caravană mare, încărcată cu odoare bogate, avînd o mie de cămile, se întoarce din Siria spre Mekka, sub conducerea lui **Abu Sofiân**, cel mai de frunte bărbat din seminția Adb Șems, Mohammed căută să-i închidă drumul și să o prindă.

Abu Sofiân însă presimți ce va să fie și-l înconjură pe Mohammed, abătîndu-se spre mare de la drumul obișnuit al caravelor, care ducea peste Bedr și cerînd totodată prin curieri ajutorul mekkanilor. Îndată purceseră cam o mie de mekkani, între care șapte sute de călăreți pe cămile și o sută pe cai, pe drum însă le veniră înainte alți curieri de ai lui Abu Sofiân, care vestiră că el a scăpat acum de pericol; cam a treia parte din ostași se întoarseră atunci la Mekka, iar ceilalți hotărîră să meargă la Bedr și să ocupe acolo o poziție ofensivă.

Auzind despre apropierea dușmanilor, Mohammed se hotărî să atace dușmanul, după ce frînase rezistența celor din partidul Ansâr, care voia mai bine să cîștige prada decît să se lupte. Așa ocupă Mohammed fîntînile de la Bedr cu o ceată, drept că mică, numai de 300 de inși, între care 70 de Muhadjirun, cu toții însă viteji pînă la moarte. A doua zi se pogorîră mekkanii, orbiți de lumina soarelui dimineții, spre moslemii de pe colina de nisip, pe care tăbăriseră și care se muiase peste noapte în urma unei ploii. Trei mekkani din cei mai de frunte, **Otba**, fiul său **El-Valid** și **Șeiba**, provoacă la luptă trei moslemi, deci ieșiră Hamza, unchiul lui Mohammed, **Ali**, vărul acestuia, și **Obeida Ibn El-Harith**. Peste scurt timp zăceau cei trei mekkani morți la pămînt, pe cînd în partea moslemilor numai Obeida fu greu rănit.

După aceea, se încinse o luptă dezordonată, în care moslemii, răzbunându-se pentru chinurile suferite, ucideau fără cruțare pe mekkanii cei descurajați prin căderea conducătorilor lor. Înaintea tuturor se lupta Ali, care numai singur făcu capătul la douăzeci și doi de vrăjmași. Spre amiază aruncară mekkanii zalele și o apucară la fuga sălbatică, lăsînd în urma lor cam șaptezeci de uciși și cam tot pe atîția prizonieri.

În decursul luptei, Mohammed se ruga într-o colibă ce i-o făcură aderenții săi, din crengi, și acolo iarăși căpătă o afecțiune epileptică, în urma căreia credea că ajutorul lui Dumnezeu este de partea lui. În acea stare, văzu el anume mii de îngeri luptîndu-se contra dușmanului și el singur ridică un pumn de nisip și-l aruncă în mod simbolic asupra dușmanului. Vestea despre înfrîngerea și moartea atîtor bărbați nobili produse consternare în Mekka, pe cînd în Medina răsunau chiote de bucurie și Mohammed își cîștigă astfel teren fix. Cît de neînsemnată era această luptă mică, totuși izbînda morală era incalculabilă. Din toate părțile, arabii plini de așteptare începură să privească spre Medina. La intrarea sa în Medina, Mohammed primi vestea întristătoare că fiica sa, **Rukkeia**, soția lui Othmân, murise; de aceea Othmân nici n-a luat parte la lupta de la Bedr, pentru că trebuia să rămîna acasă spre a o îngriji pe bolnavă. Totuși, el și mai mulți medinensi fruntași primiră o parte din prada cea bogată care consta din cămile și cai, iar Mohammed își opri sie, sau, mai bine zis, luă pentru scopurile politice, a cincea parte din pradă.

Îndată după lupta de la Bedr, se îndreptă Mohammed contra seminției jidovești **Band Keinuka**, ce nu voia să se supună autorității sale și împresură cetatea ei, care era o suburbie a Medinei. După o împresurare de patrusprezece zile, capitulară jidovii și, la intervenția lui Abdallah Ibn Ubei, căpătară ei drum liber spre Siria.

Între aceea durară dușmănia între Mohammed și mekkani mai departe, pînă aceștia din urmă sfirșiră cu întrărmarea. În anul 625, purcese Abu Sofîan, care acuma era capul mekkanilor, cu 3000 de inși, între care mulți beduini din seminția Kinana, 3000 de cămile și 200 de cai, spre a se răzbuna pentru înfrîngerea de la

Bedr. Mohammed voia să aștepte dușmanul în Medina, ca astfel să-i silească pe toți medinensinii la luptă pentru orașul lor, însă oastea lui cea bucuroasă de luptă îl împingea mereu, încît el purcese cu 1000 de inși, între care și 300 de Munafikun, sub conducerea lui Abdalah Ibn Ubei, care îl părăsiră, scurt timp înainte de luptă. Mohammed se postă la piciorul muntelui Ohod cu fața spre Medina, iar dușmanii se puseră între el și Medina. Pe cînd la mekkani se aflau 700 de inși cu zale și 100 de arcași, Mohammed nu avea călăreți deloc și numai 50 de arcași, pe care îi postă la aripa stîngă, spre a reține cavaleria dușmanului. Lupta începu iarăși cu hărțuieli singulare și era cea mai aprinsă în jurul steagului kureișîților. Acum se pleca izbînda pe partea moslemilor, care intrară în tabără și începură să prade, cînd arcașii părăsiră poziția lor, ca și ei să prade. Atunci năvăli Châlid, mai tîrziu luptătorul cel mai aprig pentru islam, cu cavaleria și-i împrăștie pe moslemi. Între cei căzuți se afla și Hamza; chiar Mohammed însuși ajunse în pericol și trebui să se lupte cu arcul și cu lancea; o lovitură de piatră îi scoase un dinte, iar altele îl aruncară fără conștiință de sine la pămînt, încît lipașii săi îl țineau de mort și o apucară la fugă. Unii, care țineau cu credință la el, rămaseră numai singuri la el și-l scutiră cu trupurile și apoi îl duseră pe deal într-o prăpastie, pe cînd învingătorii nu cotezeară să se suie pe deal și să-i prigonească mai departe pe moslemi. Cînd auziră ei că Mohammed trăiește, se vorbiră ca la anul să se întîlnească iarăși la Bedr pe același timp, și apoi se depărtară, după ce pierdură douăzeci de inși. Mohammed însă pierdu șaptezeci de inși și toate rodirile izbîndei sale de mai înainte. Dar, prin energia lui, își veni el curînd în fire după lovitura aceasta.

În revelațiunile sale, îi învinuia el pe lipașii săi de necredință și neascultare, trimise din cînd în cînd ceva oaste contra beduinilor, care începură a fi neliniștiți, și se îndreptă contra seminției jidovești dușmănoase **Nadâr**, pe care o sili să emigreze: în parte în Siria, în parte la **Chaibar**, o localitate cîteva zile depărtare de Medina, iar pămîntul lor îl împărți între cei ce erau Mugadjirun. Pe la finele anului purcese cu o trupă puternică la Bedr, și-i așteptă acolo pe kureișîți, care însă nu veniră, din cauza secetei prea mari.

Într-aceea, Abu Sofiân nu stătea cu mâinile în sîn. După ce se aliase cu seminiile din Nejd, care erau în vrăjmășie cu Mohammed, purcese, la începutul anului 627, cu o oaste de mai mult decît 10.000 de inși, în care se aflau numai mekkani 4000 de inși, spre Medina. Întru această nevoie, întări Mohammed, la sfatul unui sclav persic cu numele Salmân, orașul cu un șanț larg și cu valuri și se puse după valuri cu 3000 de inși. Și seminția jidovească Kureiza trecu de partea lui Abu Sofiân, însă mekkanii cei neîndătinăți cu arta asedierii nu putură nimic izbuti față de obstacolul acesta neobișnuit și nearabic. Greutăți la menajare, diplomație iscusită din partea lui Mohammed și vremea cea rece de iarnă pe la Medina, după o furtună de noapte, care le răsturnă corturile, toate acestea îi siliră pe mekkani să se retragă cu fuga după o asediere de o lună și zece zile. Îndată ce se depărtară aceștia, îi chemă Mohammed pe moslemi la luptă contra celor din seminția Kureiza și-i asedie pe aceștia în cetatea lor, pînă ce capitulară ei siliți de foame; după aceasta omorî Mohammed toată partea bărbătească, iar muierile și copiii îi vîndu în sclavie.

După această expedițiune nenorocită a kureișitilor, puterea lui Mohammed stătea mai sus decît orișicînd. Kureișitii fură strîmtorați la defensivă și acum era numai o întrebare a timpului cînd vor capitula. După mai multe întreprinderi mai mici contra unor seminții beduinice, se hotărî Mohammed, după ce lipsise șase ani din Mekka, să facă peregrinajul la Kaaba. Însoțit de 1500 de inși, înarmați numai cu sabia, care era unica armă era iertată peregrinilor, purcese el în luna Zul-Kaada la peregrinajul cel mic; totuși, nu i se încrezură, ci îi ieșiră înainte cu armele, așa încît el înconjură spre Hudeibiia, la marginea hotarului sfînt din Mekka. Aici fu încheiat un armistițiu pentru zece ani, în care se mai afla, între altele, și hotărîrea lui Mohammed să-i fie încuviințat pe timpul peregrinajului din anul viitor să petreacă trei zile în Mekka. Deși în acest pact fu el tratat numai ca „Mohammed, fiul lui Abdallah”, și nu ca profet, totuși el fu aici întia dată recunoscut prin uric ca o putere independentă și putea acum, în decursul armistițiului de zece ani, să răspîndească islamul după plac. După întoarcerea sa îi supuse el

pe jidovii din avutul oraș Chaibar și-i lăsă acolo arendași pe pământul lor propriu. În anul viitor, împlini el, împreună cu 2000 de credincioși, peregrinajul cel mic, care-i fu conces în urma pactului pentru trei zile, în care timp se depărtară kureișii din Mekka. Pe timpul petrecerii lui Mohammed în Mekka, se convertiră la el Châlid, învingătorul de la Ohod și Amr, care a cucerit mai apoi Egiptul, amândoi cei mai iscusiți generali ai islamului. De acum înainte întreprinderile lui Mohammed erau tot mai grandioase. Islamul avea să devie religiunea lumii, de aceea în revelațiunile sale se porunceă de acum înainte război împotriva tuturor necredincioșilor. Mohammed trimite scrisori către împăratul din Bizanț, către regele Persiei, către negusul Abisiniei și către ceilalți, provocându-i peremptoriu să-l recunoască de trimisul lui Dumnezeu, să primească islamul și să se supuie sub stăpînirea lui. Drept că solii fură tratați cu rîs și batjocură și numai locțiitorul din Egipt îi răspunse și-i făcu dar două sclave, din care una cu numele Măriia, o muiere coptică, și-o ținu el pentru sine. Chiar în același an purcese o oaste cu 3000 de moslemi, sub conducerea fiului său adoptiv Zeid, pînă la Marea Moartă, unde fu bătută de către grecii cei mult mai numeroși la Muta. Aici căzu Zeid și numai prin prudența lui Châlid se mîntuiră fărîmile oștirii. Însă alte expediții războinice restituiră vaza lui Mohammed, la hotarele Siriei.

Violîndu-se din partea mekkanilor pactul încheiat cu ei, i se oferi lui Mohammed un prilej favorabil să aducă acum și Mekka sub stăpînirea sa. Deși Abu Sofiân fu trimis la Medina, ca să-l molcomească pe Mohammed, acesta din urmă înarmă o oștire de 10 000 de inși și apăru pe neașteptate, în Ramadan 630, înaintea sfintei cetăți. Față de o astfel de putere erau kureișii cu totul fără scut și așa îngîmfatul Abu Sofiân trebui să vie rugîndu-se pentru milă în tabăra lui Mohammed și să primească islamul. Însă Mohammed ca învingător s-a purtat cît se poate de blînd. El îi făgădui lui Abu Sofiân că va fi îndurător față de toți mekkanii care se vor ține închiși în casele lor sau în Kaaba ori vor căuta adăpost în casa lui Abu Sofiân. După aceea, împărți el oștirea sa în patru cete și intră cu liniște în Mekka; numai Châlid avu o luptă scurtă cu Ikrima, fiul lui Abu Djahi.

Întiul lucru al lui Mohammed în cetatea cucerită a fost că el a înconjurat Kaaba de șapte ori călare, apoi a intrat înlăuntru, a curățit sanctuarul de idoli și apoi și-a făcut acolo rugăciunile. După acestea, lăsă el să se vestească amnistie generală, de la care erau excluse numai patru persoane. Trecînd partea cea mai mare a mekkanilor la islam, se îndreptă Mohammed apoi contra seminției puternice a **Thakifiților** și-i bătu în pasul Honein, după o luptă crîncenă, care la început semăna să fie pierdută pentru dînsul. Prada cea mai imensă fu împărțită între kureișiți și beduini din împrejurime, ca astfel să fie cîștigați pentru Mohammed, pe cînd Ansâr, oamenii de credință ai lui Mohammed, care aduseseră biruința în lupta acum pierdută, fură mîngiați cu aceea că Mohammed însuși este partea lor. Cetatea Taif capitulă abia mai tîrziu. În anul următor, numit „anul deputațiunilor”, primi Mohammed din toate părțile deputațiuni de supunere de la beduini, care e drept că numai de fața lumii se convertiră la islam, gata fiind, la orișice ocaziune binevenită, să se lepede iarăși de el. Cu caravana peregrinilor merse, de astă dată, Abu Bekr, pentru că Mohammed nu voia să calce tărîmul Mekka pînă ce păgînismul nu va fi fost stîrpit cu desăvîrșire de acolo. Spre acest scop, hotărî Mohammed ca de acum înainte să nu mai participe vreun păgîn la peregrinajul spre Mekka și că, după ce vor trece lunile sfinte, să înceapă războiul de nimicire contra tuturor necredincioșilor, care nu sînt scutiți prin oareșicare contracte. Așa fu stîrpit în scurt timp păgînismul din Arabia, pe cînd creștinii și jidovii fură suferiți ca supuși ce plăteau bir, însă creștinii se contopiră cu totul în islam, pe cînd jidovii cu toții fură alungați din Arabia de către Omar.

În anul 631 avu loc și expedițiunea spre **Tabuk**, pentru înfrîngerea semințiilor de pe lîngă hotarul Siriei, care seminții, în urma împrejurării că Mohammed rămase învins la Muta, se răsulară. Această expedițiune războinică era ultima pe care o întreprinse profetul, cel ce îmbătrînea acum cu grabă în urma necazurilor celor multe prin care trecuse în viața sa.

Ultimul său peregrinaj, așa-numitul „peregrinaj de rămas-bun”, îl întreprinse Mohammed în martie 632. Înaintea a mai mult decît 40 000 de peregrini ținu el,

pe muntele Arafât, o cuvîntare, punîndu-le la inimă așezămintele islamului și adăugînd încă și altele noi, între care și hotărîrea pentru calcularea timpului după ani curat lunari de cîte douăsprezece luni. Că acesta a fost ultimul peregrinaj se pare că a prevăzut-o el; doar conștiința sa sumeață că și-a împlinit pe pămînt misiunea sa se poate observa din cuvintele sale de rămas-bun:

„Astăzi am împlinit religiunea mea pentru voi și am umplut măsura îndurării mele față de voi; și este voința mea ca islamul să fie religiunea voastră.

Eu am împlinit misiunea mea; v-am lăsat în urmă cartea lui Dumnezeu cu porunci răsvedite; și dacă le veți împlini, nu veți umbla rătăcind”.

După întoarcerea sa la Medina, se ocupă el iarăși cu pregătiri pentru o expedițiune mare împotriva Bizanțului, însă în decursul acestor pregătiri se îmbolnăvi greu de niște friguri, în care fantază. Încă o dată se mai înfiripă în el flacăra vieții și, pe cînd conducea Abu Bekr în locul lui rugăciunea, apăru el deodată în moșee și ținu pentru ultima oară către credincioși o cuvîntare scurtă, dar puternică, avînd moartea înaintea ochilor săi.

Puține ore mai tîrziu, cam pe la amiază zi, în 8 iunie 632, muri el liniștit în brațele soției sale favorite Aișa, fantazînd despre cer și îngeri și lăsînd ca testament pentru urmașii săi cucerirea Siriei sau, în înțeles mai larg, supunerea întregii lumi.

III

Coranul

1. Prima și cea mai importantă întrebare este ce fel de materii au servit ca substrat la alcătuirea Coranului? Netăgăduit că iudaismul și creștinismul au fost izvoare principale ale învățăturii lui Mohammed. După cum am amintit deja, în capitolul precedent, Mohammed nicicînd n-a avut el însuși Sfînta Scriptură în mînă, deoarece în întreg Coranul nu se află urme de conștiință mai exactă a cărților biblice. Mai multă atingere a avut Mohammed cu jidovii, precum se vede aceasta

din istoria vieții sale, și de la ea a și luat el învățătura fundamentală a islamului: **La ilaha illa Allahu**, nu este Dumnezeu afară de Dumnezeu. Dar deoarece el însuși nicicând nu citise Testamentul Vechi, ci cunoștea unele episoade din el numai din auzite, de aceea istorisirile sale sînt cu caracter cu totul legendar. Numai un singur loc, de tot scurt, este un citat direct din Testamentul Vechi și anume sura XXI, 105: „Și noi am scris în Psalmi după îndemnare: Să moștenească pămîntul servii mei cei drepți”, care loc este luat din Ps. XXXVII, 29. Dar și aceste cuvinte Mohammed trebuie să le fi auzit din gura unui jidov.

Asemenea a auzit el de la un creștin neînvățat că Hristos a făgăduit lipașilor săi că după el va veni unul care-i va conduce întru tot adevărul (Ioan XVI, 7); el aceste cuvinte le referi la sine, în sura LXI, 6 și dacă poate i-a tîlcuit acel creștin deosebirea dintre „Paracletos” și „Periklytos”, de aici nu rezultă că Mohammed să fi citit Testamentul Nou, căci este ceva absurd să presupunem că el ar fi cunoscut limba greacă. Este lucru foarte îndoios că pe timpul acela exista o traducere a Sfintei Scripturi în limba arabă, și mai multe argumente sînt contra decît pro.

Creștinii arabi erau numai foarte superficial convertiți, încît califul Ali s-a exprimat cu privire la o seminție arabică creștină: „Cei din seminția Taghlib nu sînt creștini și din creștinism au primit numai băutul vinului”. Toate întocmirile la acei creștini erau siriene și literatura lor din timpul acela încă este siriană. Dacă și este lucru îndoios că înainte de Coran exista vreo carte arabă, de tot îndoios este că și Testamentul Vechi ar fi existat pe atunci în traducere arabă. Și că tocmai jidovii din Iathrib i-ar fi dat lui Mohammed cărțile lor sfinte, din care și ei pricepeau de tot puțin, ar fi ceva cu totul contra sfiei superstițioase, în urma căreia se temeau chiar jidovii înșiși să se atingă de cărțile lor sfinte, cu atît mai mult acum să le dea în mîinile unui credincios. Afară de aceea, ar fi fost de lipsă ca Mohammed să priceapă limba ebraică sau cea arameică, deoarece nu se poate cugeta la o traducere iudeo-arabică pe timpul acela. Cu rezultatul că Mohammed n-a putut citi Biblia, devine irelevantă întrebarea ori de putea el în de comun citi și scrie. Moslemii în privința aceasta se contrazic de-a dreptul, deoarece unii o susțin, iar alții o tăgădu-

iesc. Sunniții mai mult sînt contra, pe cînd šiitii cred că ar fi ceva nevrednic de profet, ca el să nu fi știut nici măcar principiile științei. Așa se vede aceasta cu privire la armistițiul încheiat la **Hudeibiia** (vezi cap. precedent). Acolo spune tradiția că Mohammed să fi șters din contract cuvintele „rasulul-Iahi” (trimisul lui Dumnezeu) și să fi pus în loc cu mîna sa proprie „bnu Abdil-Iahi” (fiul lui Abdallah); altă tradiție spune că profetul a șters cuvintele anterioare și că Ali a scris apoi celelalte cuvinte; în fine, alta spune că Ali a scris cuvintele dintîi, apoi le-a șters și le-a scris pe cele de apoi. Tot așa de puțin dovedește tradiția următoare: Mohammed anume să fi cerut, pe patul morții, un condei și o tablă, ca să scrie ceva ce să-i păzească pe moslemi de rătăcire, însă această tradiție, care purcede de la Ibu Abbas, se face suspectă din alta, care purcede de la Aișa și care sună într-acolo că Mohammed a voit în scris să-l denumească pe Abu Bekr ca urmașul său. Nu e imposibil că această tradiție fu anume făurită, ca să apere dreptul de succesiune al lui Abu Bekr; în fine, cuvintele lui Mohammed: „ca să scriu” pot totodată însemna cît: „ca să dictez”. Nici Coranul nu ne dă în privința aceasta o deslușire mulțumitoare; căci cuvîntul, de la începutul surei XCVI: „Citește!”, poate să însemne și atît cît: „Recită pe de rost!”, însă și argumentele ce se aduc pentru aceea că Mohammed nu putea citi sînt tot atît de slabe, ca și cele ce susțin contrariul. Noi trebuie să ne mulțumim cu rezultatul că Mohammed însuși voia să fie ținut de unul ce nu știe citi și scrie și că el nici într-un caz n-a citit Biblia sau oareșcare alt om mai mare. Dar dacă el pentru învățătura sa s-a folosit de cele auzite de la jidovi și în parte de la creștini, el totuși n-a rămas numai la aceasta, ci a mai avut și alte izvoare. La aceste izvoare orale anume se pare că a mai venit și influența lui Zeid Ibn Amr (conf. cap. precedent), care înțelese neghiobia idolatriei arabe și se întoarse la unicul, adevăratul, Dumnezeu. Zeid predicase mekkanilor acum înaintea lui Mohammed și de bună seamă și Mohammed a avut ocazia să-l audă și să primească și de la el idei folositoare. Ori de a fost influența lui Zeid așa de mare, precum o susțin aceasta unii scriitori mai vechi arabi, aceasta nu se poate ști, pentru că cele mai multe cuvinte ale lui Zeid, cum ni s-au păstrat pînă acum, sînt falsificate.

Un izvor destul de însemnat pentru învățătura lui Mohammed însă era și credința poporului său. Nici un reformator nu se poate cu totul dezbara de credința în care a fost crescut; așa rămaseră și la întemeietorul islamului unele superstiții vechi (bunăoară, despre **djinn** – duhuri). Altele le-a păstrat el însuși, mai mult sau mai puțin, cu voia lui. Așa, datinile îmbinate cu Kaaba și cu peregrinajul le-a susținut și le-a adaptat pentru învățătura sa, pe motiv că ele ar deriva de la Avraam, ceva despre ce n-aveau nici o cunoștință arabii cei vechi. Unele basme vechi arabe asemenea le-a primit, cum bunăoară istoria despre **Ad**, despre **Thamud** etc.; acestea însă le-a schimbat cu totul, după felul istoriilor jidovești despre profeți, așa încît la ele puțin ceva original a mai rămas.

Din astfel de materii felurite a format Mohammed o religiune nouă, care a cutremurat întreaga lume. Ceea ce a adaus el însuși la acestea era de tot neînsemnat față de elementele străine, afară de a doua învățătură fundamentală a islamului: „va Muhammadun rasuli-Iahi” și Mohammed este trimisul lui Dumnezeu, care deriva din încredințarea că el este orînduit de Dumnezeu să vestească învățătura cea adevărată.

2. Mohammed pretindea că descoperirile sale le primește prin „Duhul sfînt”, care era un înger, după părerea sa, și pe care în surele medinense îl numește Djibrail (Gabriel). La întrebarea în ce fel primește descoperirile, se zice să fi răspuns el odată Aîșei că el aude cîteodată zgomot ca sunetul clopotului, și aceasta îl zguduie cel mai mult; dar dacă s-a depărtat îngerul, atunci a și primit el descoperirea; cîteodată vorbește el cu îngerul ca și cu un om, încît îi înțelege cuvintele. Cei mai tîrzii însă deosebesc mai multe trepte ale descoperirii, bazîndu-se pe unele tradițiuni, și anume acele trepte se numără astfel: 1) visul; 2) inspirarea lui Gabriel în inima profetului; 3) arătarea lui Gabriel în chipul bărbatului Dahia Ibn Chalafa El-Kalbi; 4) cu sunetul clopotului; 5) Gabriel în chipul său adevărat, pe care l-a arătat numai de două ori; 6) descoperirea în cer, cum, bunăoară, orînduirea celor cinci rugăciuni zilnice; 7) Dumnezeu în persoană, însă acoperit și 8) Dumnezeu descoperindu-se nemijlocit și fără acoperămînt. Alții mai adaugă

încă două trepte și anume: 1) Gabriel în chipul altui om și 2) Dumnezeu arătându-se personal în vis. Din aceasta se vede că aceste trepte s-au format din tâlcuiri false ale unor locuri din Coran. Aceasta rezultă acum din aceea că Aişa i-a numit nelegiuîți pe aceia care susțineau că Mohammed l-a văzut pe Dumnezeu în persoană. De asemenea și revelațiunea îngerului în chipul lui Dahia se bazează pe o neînțelegere și anume împrejurarea că în anul al cincilea după Hegira oastea lui Mohammed, văzîndu-l odată pe Dahia grăbind înainte, credea că el este Arhanghelul Gabriel. Asemeni și treapta 6 este luată din istoria despre călătoria lui Mohammed în ceruri, iar treapta 5 își are izvorul în tâlcuiri la surele LXXXI și LIII. În ce privește însă treapta 4, despre ea avem multe rapoarte. Se zice anume că Mohammed, la primirea descoperirilor, adesea era cuprins de o afecțiune grea, încît i se făceau spume la gură, capul i se pleca, iar fața i se făcea sau palidă, sau roșie ca focul: el striga ca un mînz de cămilă; o dată au curs sudorile de pe el, măcar că era iarnă etc. Această afecțiune se numește, de către scriitorul arab El-Vakidi: „friguri rele”, în timpul mai nou însă s-a dovedit că e vorba de un fel de epilepsie, ceea ce au susținut și bizantinii.

Mohammed seamănă în tinerețe să fi pătimit de răul acesta. Pentru că la arabi epilepticii se credeau de îndrăciți, Mohammed la început însuși se ținea îndrăcit, mai apoi prescria afecțiunile sale influenței dumnezeiești. Cîteodată stătea el pe gânduri și apoi îl cuprindea un leșin adînc, de la care nu-i rămînea nimic în memorie, decît un zgomot surd. Atunci credea el că puterea dumnezeiască intră în el; însă, am văzut mai sus, revelațiunea abia atunci se făcea lămurită cînd îl părăsea îngerul. Aceste spasme veneau asupra lui Mohammed atît la revelarea versurilor, cît și ale altor hotărîri dumnezeiești. Trebuie să mai adăugăm că descoperirile în mare parte au avut loc noaptea, cînd spiritul este mai dispus pentru impresii fantastice. Afară de aceea, Mohammed priveghea și postea mult; prin post însă dispoziția la visuri sporește foarte mult, precum se poate vedea aceasta din rezultatele fiziologiei moderne. Dar acum, la o citire superficială a Coranului, se poate cunoaște că nu întreg Coranul s-a născut în supremul grad de extaz.

Surele cele mai vechi în adevăr sînt extatice, cu timpul însă Mohammed deveni liniștit. Și așa se vede că și surele mai tîrzii sînt de caracter mai liniștit. Lungimea diferitelor descoperiri este foarte variată. Tradițiunea variază cu privire la acest punct. Unii susțin că profetul a primit Coranul literă cu literă și vers după vers, afară de surele IX și XII, care fură revelate deodată. După alții, pare să se fi revelat tot cîte unul sau două versuri deodată, iar după alții unul pînă la cinci versuri, iar după alții cinci pînă la zece versuri sau mai mult, după alții, în fine, tot cîte cinci versuri deodată. La aceasta mai vine că despre unele sure se zice că ele ar fi venit deodată din cer, cum bunăoară sura VI. Totuși, se vede din însuși Coranul că au fost și descoperiri mai lungi, căci avem sure care au un început potrivit și un sfîrșit asemenea potrivit, iar mijlocul formează un întreg pentru sine, cum, bunăoară, sura XII. Alte descoperiri e drept că au fost foarte scurte. Dar și Mohammed mai adesea a extras diferite revelațiuni din diferite timpuri și a format un întreg din ele. De multe ori se poate aceasta recunoaște foarte bine, altă dată mai puțin sau deloc. O singură descoperire de sine stătătoare Mohammed o numea **Sura** sau **Corân**. Cuvîntul prim, la care și-au dat moslemii multă silință zadarnică spre a-l tîlcului, nu este altă nimică decît evreescul sură, i.e. un șir de pietre într-un zid, apoi un rînd într-o carte sau epistolă. Coran se derivă din tulpina verbală *kara'a* și înseamnă sau o periscopă destinată pentru citire, sau mai multe pericope sau, în fine, toate pericopele unei cărți la un loc, și această însemnare de pe urmă a rămas, apoi numindu-se Coran întreaga colecțiune a revelațiunilor lui Mohammed.

Stilul Coranului este felurit, urmînd diferitelor răstimpuri. Unele părți, mai cu seamă cele mai vechi, sînt de tot vioaie; s-ar putea zice, sălbatice; altele sînt într-o limbă de tot vulgară, încît sînt aproape prozaice. În general, Coranul este mai mult retoric decît poetic. El conține și poezie rimată, partea cealaltă însă este proză rimată, cum se obișnuia la retorii arabi. Totuși, domnește la rimă o libertate și o inconsecvență foarte mare, încît mulți comentatori arabi ai Coranului în parte nici nu vor să recunoască rima, deoarece ea nu corespunde nici legilor pri-

vitoare la cea mai de rînd proză rimată. Alții caută să treacă peste această greutate prin aceea că ei presupun că în Coran este un fel anumit de rimare, așa-numita „rimă a Coranului”, prin care presupunere voiesc ei să treacă peste greutatea că cea mai sublimă carte este scrisă cu atît de puțină artă, încît stilul nici nu este vrednic de conținutul cel dumnezeiesc. Și refrenuri se află pe ici-colo în Coran, așa, bunăoară, în sura LIV, apoi în LV un refren, care se repetă pînă la dezgust, și în LXXVII. Jocuri de cuvinte de asemenea se află pe ici-colo, deși la poezii de pe timpul lui Mohammed nu prea erau îndătinate, ci abia poezii mai tîrziu puneau mare preț pe ele. Or, dacă a lăsat Mohammed să se scrie toate descoperirile sale, este foarte îndoios. Cu bună seamă că multe din descoperirile sale, mai cu seamă cele de pe timpul cînd încă nu prea avea lipași, el singur le-a uitat și așa s-au pierdut. Unele poate le-a dictat, altele poate că au rămas păstrate numai în memoria tovarășilor săi, căci tradițiunea spune că el repeta de atîtea ori locuri din Coran, pînă ce tovarășii săi le învățau pe de rost. Mohammed, cînd propunea astfel de locuri din Coran pentru învățat pe de rost sau pentru scris, cu bună seamă că abia în decursul rostirii le dădea forma definitivă. Aceasta se vede răsvedit din episodul istorisit în cele mai multe comentarii la sura VI, 93: Cînd dicta odinioară Mohammed începutul surei XXIII lui Abdallâh Ibn Saad Ibn Abâ Sarh, care-i servea adesea ca scriitor, acesta din urmă auzind, aici, despre activitatea lui Dumnezeu la crearea omului, ajunsese așa în extaz încît exclamă: „**Fatabāraka Allâhu ansanu-l-chalikāna**” (Atunci binecuvîntat să fie Dumnezeu, cel mai bun între făcători!). Atunci declară profetul că exclamarea lui Abdallâh consună pe deplin cu cuvintele Coranului. Din aceasta se vede răsvedit că lui Mohammed i se păreau aceste cuvinte atît de potrivite încît el le primi *ex improviso* și ele astăzi formează o parte a versului 14 din sura XXIII. Și astfel se întîmplă că Mohammed adăuga sau schimba adesea versuri coranice. Un exemplu clasic este cel cu privire la cele trei zeițe păgîne în sura LIII, 19-22, versuri pe care Mohammed, a doua zi, le-a lepădat și le-a schimbat cu altele. Dar noi mai aflăm adesea în Coran și versuri care se contrazic; acestea s-au iscat prin aceea că Mohammed adesea a propus învățături noi, fără să se gîndească la o deznădărire formală a celor vechi.

După părerea teologilor moslemi, versurile mai noi contrazic pe cele mai vechi și ei enumeră în Coran de tot 225 de astfel de contradicții, împărțindu-le în trei clase și anume: 1) locurile dezrădăcinate după înțeles, însă conținute în Coran după cuvînt; 2) locurile dezrădăcinate după cuvînt, însă valabile după înțeles și 3) locurile dezrădăcinate atît după înțeles, cît și după cuvînt.

3. De importanță pentru cercetarea singuritelor părți ale Coranului este fixarea timpului în care s-au născut ele și cunoașterea faptelor istorice, în urma cărora au avut loc diferitele revelațiuni. Primul izvor pentru aceste constatări este tradițiunea istorică și aceasta este mai sigură acolo unde porcede de la evenimente de mare importanță pentru istoria islamului. Așa, bunăoară, nu încapе îndoială că sura VII se referă la lupta de la **Bedr**, sura XLVIII la pacea din **Hudeibiia**. Însă numărul acestor date sigure este mic și acestea se referă de fapt numai la surele medinensine. Cu mult mai îndoielnice sînt acum tradițiunile numeroase detectate de exegeți și istorici relativ la tot felul de evenimente mai mici, din care își dau ei silința să explice versuri singulare. Multe din aceste tradițiuni sînt chiar false, totuși există între ele și referințe vrednice de crezămînt, care se bazează pe evenimentele istorice.

Toate părțile Coranului se împart în două clase și anume în cea **mekkană** și cea **medinensă**. Această împărțire este întemeiată acum în firea lucrului, pentru că fuga lui Mohammed a împărțit activitatea sa profetică în două perioade diferite, care s-au observat încă din timpuri străvechi de către moslemi și pe care trebuie și noi să le luăm în seamă. Înainte de toate, este de observat că noi, conform obiceiului celor mai mulți moslemi, locurile revelate înainte de fugă le vom numi **mekkane**, iar pe cele de după fugă **medinense**, fie că ele s-au născut în Mekka, fie că în Medina.

4. Unicul scop al lui Mohammed, în surele **mekkane**, este ca să-i convertească pe oameni de la zeei mincinoși la unicul adevăratul Dumnezeu. Orișicum se întoarce cuvîntarea, aceasta rămîne ideea fundamentală. Însă el nu caută argumentare logică, să încredințeze auditorii, ci, pe cale retorică, să influențeze prin fante-

zie asupra inimii. Așa îl laudă el pe Dumnezeu, descrie manifestarea Sa în natură și în istorie și-și bate joc de zeii cei mincinoși. De tot echilibrate însă sînt descrierile fericirii veșnice a celor pioși și ale chinurilor iadului pentru cei răi; acestea din urmă cu bună seamă că fac mare impresie asupra inimilor de copii ale oamenilor timpului aceleia și acesta a fost mijlocul cel mai puternic pentru lățirea islamului. Pe lîngă toate, profetul îi atacă adesea chiar personal pe păgîni și îi amenință cu pedeapsa sa veșnică; trăind mai mult între păgîni, polemizează rar de tot cu jidovii și aproape deloc cu creștinii. Prin intermediul stilului putem cunoaște noi trei feluri de sure ale perioadei **mekane**, care, după timp, trebuie să stea mai aproape. Mai cu seamă bătătoare la ochi sînt două grupe mari, una din timpul mai vechi, mai agitată de pasiuni, alta din timpul mai nou, apropiindu-se mai mult de felul surelor **medinense**; iar între amîndouă se află o grupă mare, care formează o trecere treptată de la o grupă la cealaltă.

Să privim grupele **mekane** în special.

a) **Surele primei perioade**. Răstimpul acestei perioade îl constituie anii 1-5, numărați de la chemarea lui Mohammed la profeție. Surele acestei perioade sînt cel mai probabil următoarele, în șir cronologic:

96. 74. 111. 106. 108. 104. 107. 102. 105. 92. 90. 94. 93. 97. 86. 91. 80. 68. 87. 95. 103. 85. 73. 101. 99. 82. 81. 53. 84. 100. 79. 77. 78. 88. 89. 75. 83. 69. 51. 52. 56. 70. 55. 112. 109. 113. 114 și 1.

Stilul acestor sure arată că Mohammed, în perioada aceasta, era mai pasionat și că puterea inspirării îl mîna așa de departe, încît, în visurile și viziunile sale, vedea chiar îngeri față în față. Cuvîntarea este sublimă și are un avînt retoric, de colorit cu totul poetic. Mișcarea pasionată se oglindește mai cu seamă în versuri scurte; întreaga cuvîntare este ritmică și sună cu totul natural, liberă fiind de forme artificiale. O apariție proprie, dar caracteristică sînt, în această perioadă, jurămintele dese, prin care Mohammed, mai cu seamă la începutul surelor, întărește adevărul celor profesate de el. El jură pe cele mai felurite lucruri, cum îi vin în suflet, așa că jurămintele lui adesea apar curioase, bizare și nepricepute, încît nici moslemii

nu le mai înțeleg pe toate. Surele acestea toate sînt scurte, pentru că mișcarea cea mare a sufletului, care le-a dat însă, nu putea să dureze lung. Dacă Mohammed propunea astfel de descoperiri între crăenii săi practici și reci, nu este de mirare că partea cea mai mare din ei îl țineau de un mincinos sau de un nebun. Ei îl declarau drept poet ieșit din minte sau drept fermecător aliat cu duhurile numite djinn, sau drept îndrăcit. Se înțelege că Mohammed trebuia să combată aceste păreri, după ce a ajuns la concluzia că el este trimisul lui Dumnezeu. De aceea, în surele acestea, un rol mare joacă atacurile aspre la adresa contrarilor săi, pe care adesea chiar îi apostrofează personal, mergînd așa de departe încît pe unul îl numește chiar de-a dreptul pe nume (conf. sura CXI). De remarcat sînt, în perioada aceasta, mai cu seamă două sure, și anume sura XCVI, 1-5, care a fost prima descoperire ce a făcut-o Mohammed, și despre aceste cinci versuri am vorbit mai pe larg în cele precedente, mai ales la biografia lui Mohammed. Mai adăugăm că această descoperire a avut loc în renumita noapte **El-Kadr**, care fără îndoială cade în luna Ramadan. Apoi sura I. Aceasta este o sură care cuprinde o rugăminte vrednică și simplă; ea se bazează pe punctul de vedere al unui monoteism naiv și serios, și, prin curățenia și adevărul cugetărilor ei, întrece pe toate celelalte sure. Întrebarea dacă această sură ține de perioada întîia, sau are să se socotească de la începutul perioadei următoare? Că ea este veche se vede, fără îndoială, din împrejurarea că ea în sura XV, 87 se expune ca formulă de rugăciune obiște recunoscută și se tratează în opunere cu întreg Coranul. Ea este așa-zicînd „**Tatăl nostru**” cel moslemic și se întrebuițtează de către credincioși la fiecare ocazie. Înaintea surei acesteia stă formula „**bismil-lāhir-rahmānir-rahāmi**” (în numele lui Dumnezeu, cel milostiv, îndurat), care își are originea la jidovi. Această formulă plăcu atît de mult profetului și lipașilor săi, încît ei o întrebuițtară la fiecare scriere. Așa formează ea începutul sau cel puțin suprascrierea fiecărei sure din Coran (cu excepția surei IX, unde lipsește) și nu există la moslemi nici o carte scrisă sau, mai tîrziu, tipărită, care să nu aibă în frunte această formulă. Și astăzi moslemul nu-și va scrie nici măcar o epistolă, fără să o înceapă cu așa-numitul „**basmalā**” (=bismil-lāhi).

b) **Surele perioadei a doua.** Această perioadă se extinde peste anii 5 și 6 de la chemarea lui Mohammed. De această perioadă seamănă să țină următoarele sure, în șir cronologic:

54. 37. 71. 76. 44. 50. 20. 26. 15. 19. 38. 36. 43. 72. 67. 23. 21. 25. 17. 27. 18.

În surele acestea vedem trecerea de la entuziasmul mare al primei perioade la o liniște mai mare, ce se manifestă, de obicei, în surele mai târzii. Cuvîntarea caută, la început, să se mențină la înălțimea surelor anterioare, însă descrierile devin tot mai largi și mai puțin înfocate. O liniște mai mare se arată în lungimea versurilor și surelor, care se extind mereu. Această schimbare a stilului are ca urmare fraze noi și revenirea unor dicțiuni vechi. Așa dispar, acum, jurămintele cele caracteristice din timpul trecut; încă sura XXXVII începe și cu un jurămînt mai lung, pe urmă rămîn însă numai jurăminte scurte, cum sînt bunăoară: „pe Coran”, „pe Scriptură” etc. Pe de altă parte, profetul începe să dea surelor unele suprascrieri formale, cum e bunăoară: „Aceasta este descoperirea lui Dumnezeu” ș.a. El se mai anunță ca vorbitor al cuvîntului dumnezeiesc prin „kul” (spune!), care lipsește cu totul în surele anterioare și este pus numai înaintea unor formule, menite spre întrebuițarea deasă a oamenilor în surele CIX, CXII, CXIII, CXIV. Surele sînt pline de deliberări lungi retorice asupra dogmelor, mai cu seamă asupra cunoașterii lui Dumnezeu din semnele împrăștiate în toată natura; mai departe, se găsesc istorisiri lungi, cu deosebire despre profeții anteriori, care au drept scop să adeverească învățătura cea nouă, să admonesteze dușmanii și să mîngîie prietenii. Adesea aceste istorisiri sînt doar îmbrăcăminte pentru unele cugetări dogmatice, pe care le pune Mohammed în gura trimișilor dumnezeiești celor vechi, întocmai așa cum obișnuia el însuși să vorbească. În general, toți profeții aceștia au o mare asemănare familială între ei, dar și cu Mohammed; chiar în împrejurări istorice grele se aseamănă ei cu Mohammed, așa încît istoria lor este un izvor folositor pentru istoria lui Mohammed, în unele privințe, asupra cărora nu ne dă Coranul nici o deslușire. Cel mai adesea este tratată istoria lui Moise, de care Mohammed se simte cel mai aproape. Cele mai

multe fraze, pe care le introduce Mohammed în perioada aceasta, le păstrează și în perioadele următoare.

Inconsecvența de bază aici este că, în perioada aceasta, Mohammed pe Dumnezeu îl numește „El-Rahmān” (cel Îndurat). Acest nume, care înainte nu se afla deloc (doar în cazul când sura I derivă din prima perioadă), este în timpul acesta, în unele locuri, chiar mai des decât „Allah”, în perioada următoare se mai găsește doar în puține locuri, iar în surele medinense dispare cu totul. Mohammed, la un timp, seamănă să fi avut intenția hotărâtă să mai introducă încă un nume pe lângă „Allah”, numele cel obișnuit pentru Dumnezeu, însă, temându-se ca „Allah” și „El-Rahmān” să nu fie luați drept doi Dumnezei deosebiți, s-a lăsat de această intrație.

c) **Surele perioadei a treia.** Acest răstimp durează de la anul al 7-lea al chemării lui Mohamed pînă la fuga la Medina. Șirul cronologic al surelor acestei perioade este următorul:

32. 41. 45. 16. 30. 11. 14. 12. 40. 28. 39. 29. 31. 42. 10. 34. 35. 7. 46. 6. 13.

Ceea ce în perioada a doua se dezvoltă cu privire la stil, limbă și tratarea obiceiurilor, în perioada aceasta ni se prezintă acum ca adus la perfecțiune.

Limba este domoală și prozaică. Repetiții neconținute, în care profetul nu se sfiște să întrebuițeze chiar aceleași cuvinte, dovezi care sînt de agerime și claritate și care nu convingeau pe nimeni dacă nu crede a priori în rezultatul final, istorisiri monotone — toate acestea la un loc fac descoperirile chiar plictisitoare; și de nu s-ar manifesta aici finețea deosebită și supunerea limbii arabice, care însă mai este de pus pe seama epocii decât a individualității autorului, atunci cu greu s-ar putea cineva îndupleca să mai citească încă o dată surele perioadei acesteia. Drept că și aici se mai manifestă spiritul înfocat al perioadelor premergătoare, însă numai scînteii sporadice, și cuvîntul prozaic cel întins nu este apt să îmbrace fantezia după cuviință, dacă vine ea cîteodată la iveală. Versurile sînt lungi, însă Mohammed totuși nu cutează să le dezbrace de podoaba rimei, care, ca încheiere puternică a sensului, face adesea o impresie însemnată, pe de altă parte însă și stingherește. De altfel, rima este tratată cu mare nepăsare și se reduce la

forme ușoare precum *un*, *în* etc. Surele au în parte o extensiune mare, probabil însă că unele din ele sînt compuse din altele mai mici, fără să se cunoască locul îmbinării. O însușire caracteristică a perioadei acesteia este și adresarea: „**o, voi, oamenii!**”. Așa precum arabul nicicînd nu uita adresarea, cînd vorbește către o adunare, așa și Mohammed, vorbind acum mai prozaic, se adresează către toți oamenii cu o adresare, pe cînd surele anterioare, fiind poetic mișcate, nu suferă această formă.

5. Trecem acum la aprecierea surelor **medinense**. Despre împrejurările cum a ajuns Mohammed la Medina și despre partidele pe care le-a aflat acolo, vezi cele zise în cap. II al introducerii noastre. Din date acolo citate, se poate ușor aprecia și caracterul surelor medinense. Surele publicate în Medina sînt următoarele, în șir cronologic:

2. 98. 64. 8. 47. 3. 61. 57. 4. 65. 59. 33. 63. 24. 58. 22. 48. 66. 60. 110. 49. 9. 5.

Despre arabii medievali și despre jidovii de acolo am vorbit deja în cap. II al introducerii noastre, dacă mai amintim de păgînii din Mekka și de pe aiurea, precum și de creștini, atunci am enumerat toate partidele la care se referă surele medinense. Păgînii doar arar se mai atacă în Coran, deoarece contra lor se poartă luptă deschisă; asemenea și despre creștinii care locuiau departe de **Iathrib** (Medina) și cu care se învrăjbise profetul, abia în ultimii săi ani, vorbește el rar și atunci destul de prietenos, numai unele dogme ale lor le muștră. Pe jidovi însă, după fugă, îi atacă aspru, în revelațiuni lungi, și caută să arate că ei totdeauna au fost cerbicoși și nătîngi și de aceea sînt blestemați de Dumnezeu. Asemenea și **Munafikun** (fățarnicii) se muștră adesea amar; căci Mohammed, dacă și de multe ori trebuie să aibă considerare cu fapta față de ei, în Coran nu reține sentimentele sale cu privire la dînșii, însă fără ca să-i numească. De altfel, se îndreaptă profetul numai contra fățarnicilor din Medina; pentru că pe ceilalți arabi, care numai de fața lumii au primit islamul, căuta el să-i atragă la sine și nu să-i respingă prin cuvinte și dispoziții aspre. În fine, aceste sure vorbesc adesea și moslemilor, rar însă ca să le propună materii dogmatice sau morale, care le erau destul de cu-

noscute din surele mekkane, ci profetul vorbește mai cu seamă în calitatea sa de conducător, acasă și pe câmpul de luptă, lăudându-i în măsura împrejurărilor, anume după o biruință sau pierdere, dându-le porunci sau legi. Revelațiile, care conțin legi, sînt de însemnătate eminentă. Unele din ele au valoare numai pentru oarecare timp, altele pentru totdeauna; asupra întrebărilor civile și rituale decid legile, fără însă ca să deosebească aceste terenuri. Precum întreg Coranul urmează mai mult unor împrejurări fortuite ale timpului și nu unui sistem fix, așa și multe din aceste legi s-au format din decizii ocazionale cu privire la unele cazuri de proces. Mohammed, dacă decidea un astfel de caz, adesea îi adăuga și dispoziții pentru cazuri analoage. Fără orice șansă reală hotărîită, cu greu s-ar fi putut naște un astfel de complex de legi. Unele dintre aceste dispoziții și porunci se referă la afacerile casnice ale profetului. De la o astfel de varietate a materiilor surelor acestora față de materiile surelor anterioare s-ar aștepta o deosebire mai mare în stil de cum este ea în realitate. În general, stilul surelor medinense este tot acela ca și cel din a treia perioadă mekkană. Aproape numai acolo unde o cer obiceiurile, se aleg expresii și fraze noi. Aceasta este bătător la ochi mai cu seamă la legi, unde se evită și podoaba retorică, afară de rimă, de care Mohammed nu se putea dezvăra, măcar că aiurea trebuia formată prin adausuri molestatore și adesea cu totul superflue. Deoarece, în surele acestea, Mohammed rar se îndreaptă către oameni în general, de aceea adresarea: „o, voi, oamenilor” este foarte rară; din contră, foarte des aflăm adresarea: „o, voi, cei ce credeți”, mai rar „o, voi, jidovilor” sau „o, voi, fățarnicilor” etc. De altfel, și în surele acestea se află sporadic unele locuri puternice și chiar pline de poezie. Revelațiile medinense în general, conținînd mai mult legi, adresări scurte, porunci etc. sînt mai scurte decît cele mai multe din ultimele revelațiuni mekkane; totuși contrase fiind grupe din ele la un singur complex, astăzi formează ele surele cele mai lungi. O dezvoltare a limbii, ca și înainte de Hegira, se poate dovedi cel mult în unele sure singulare, de aceea din limbă putem trage concluzii la timpul surelor medinense. Însă noi putem să ne lipsim ușor de acest mijloc pururea nesigur, deoarece conținutul,

stînd în îmbinare strînsă cu dezvoltarea istorică, ne dă aici o înțelegere mult mai bună. Orișicine se ocupă cu istoria lui Mohammed observă ce deosebire este între tradițiunea evenimentelor de dinainte de Hegira și de după Hegira; acolo avem numai singulare reminiscențe sigure ale unui cerc mic, și acestea completate prin fabule, pe cînd aici istoria curată formează partea principală, așa că noi putem să urmăm evenimentele an după an. Prin aceasta se face posibil să fixăm ordinea cronologică a surelor medinense, la care singurele părți se pot determina cu siguranță. Drept că unele și altele totuși rămîn nesigure, pentru unele părți se poate hotărî numai un răstimp mai îngust sau mai larg, în decursul căruia s-au putut ele naște, iar despre unele versuri nu putem spune mai mult decît că ele derivă din perioada medinensă.

6. După moartea lui Mohammed, n-a lipsit mult ca întreg Coranul să se împrăștiie, să se nimicească și să se uite. Numai prin osteneala primilor trei califi s-a evitat acest dezastru pentru întregul islam; cum s-a întîmplat însă aceasta, cu anevoie putem cunoaște în special; așa de mult a întunecat totul nepriceperea superstițioasă, slăbiciunea tradiției și minciuna tendențioasă. Că atîta timp cît trăia profetul Coranul n-a fost adunat, aceasta ne raportează o tradițiune neîndoioasă și rezultă cu siguranță din știrile pe care le avem despre faptul că **Zeid** a cules și a împreunat fragmentele Coranului. Totuși, unii scriitori arabi susțin că atunci Coranul ar fi fost adunat de patru bărbați, și anume **Ubai Ibn Kaad**, **Muāz Ibn Iabal**, **Zeid Ibn Thābit** și **Abu Zeid El-Ansarā**. Dacă acest lucru are oarecare valoare, nu poate să însemne decît că acești bărbați știau pe de rost sau aveau în scris părți mari din Coran, căci, dacă ar fi avut ei întreg Coranul gata cules, de ce a fost mai tîrziu nevoie de atîta muncă pentru adunarea lui? Cel dintîi care și-a cîștigat mari merite cu adunarea fragmentelor coranice, împrăștiate pretutindeni, este **Abu Bekr**, sau poate mai corect **Omar**, sub domnia lui **Abu Bekr**. Cuprinsul tradițiunii despre culegerea Coranului sună în următorul mod: Cînd fu biruit **Musailima** (în anul 11 sau 12), căzură în lupta decisivă mulți dintre „purtătorii Coranului”, așa încît **Omar Ibn El-Chattab** începu să se teamă că va veni timpul

cînd cunoscătorii Coranului se vor săvîrși și așa Coranul se va pierde; de aceea îl sfătui el pe calif să culegă revelațiunile. La început se sfia califul să întreprindă un lucru atît de vajnic, pentru care n-a fost împuternicit de către profet; în fine însă, ordonă el lui **Zeid Ibn Thābit**, un tînăr priceput, care servise ca scriitor profetului, ca el să adune fragmentele Coranului. Zeid, la început, se codea, însă pe urmă a luat asupra sa lucrul, deși, după cum spunea el, ar fi fost mai ușor să mute un munte din locul său decît să adune Coranul. Așa culese el fragmentele coranice de pe țidule, oase, de pe frunze de finic, pietre și din memoria oamenilor. În fine, găsi el sura IX, 129 sau XXXIII, 23 la **Huzaima** sau **Abu Huzaima** în Medina. Aceste bucăți de rînduri el le și dădu califului; după moartea acestuia, încăpură ele în mîna urmașului său Omar și, după moartea acestuia, ajunseră la fiica sa **Hafsa**, văduva profetului.

Cu totul altfel însă istorisesc șiiții. Ei cred că ar fi o batjocură dacă idolul lor **Ali Ibn Thālib**, al patrulea calif, n-ar fi fost adunător asemenea al Coranului. De aceea, se găsește la ei următoarea plăsmuire: Ali a cules Coranul încă pe timpul cînd trăia profetul, și anume de pe frunze, bucăți de mătase și țidule, care se aflau sub perina profetului; cu această ocazie, a juruit că nu va îmbrăca haina sa de deasupra (așadar, nu va ieși din casă) pînă nu va săvîrși lucrul; nimenea altul, decît el, a făcut acest lucru. Alții iară spun că Ali a făcut așa ceva îndată după moartea profetului și de aceea n-a avut timp să rîvnească după califatul care i se cuvenea. Sunniții, pe jumătate șiiți — și aceștia sînt aproape toți sunniții, după izbînda abbasizilor — care se nevoiesc să-l împace pe Ali cu cel dintîi calif, au întors lucrurile așa, ca și cînd în activitatea amintită a lui Ali s-ar afla cauza de ce nu s-a supus el lui Abu Bekr, în cele trei luni dintîi; pentru care purtare Abu Bekr chiar pare să-l fi lăudat. Minciuna tendențioasă este aici așa de evidentă, încît e păcat să mai pierdem timpul cu aprecierea ei.

Noi nu putem ști dacă colecția lui Zeid a fost mai deplină sau mai puțin deplină decît redacțiunea pe care o avem astăzi; mai probabil este că a fost mai puțin deplină, deoarece, la a doua adunare, s-au întrebuițat încă și alte exempla-

re. Atîta este sigur: că el n-a putut să culeagă toate revelațiunile lui Mohammed, deoarece pe unele le-a nimicit Mohammed însuși, altele scrise s-au pierdut, altele, memorate, s-au uitat ori s-au pierdut din simplul motiv că aceia care le știau pe de rost au căzut în luptele ce le purta Abu Bekr contra rebelilor. Putem presupune cu siguranță că, ici-colo, unele părți de valoare secundară, în urma greșelilor de memorare sau a nebăgării de seamă a scriitorilor, au primit o formă puțin deosebită de aceea care iese din gura profetului. Însă astfel de diferențe nu puteau fi multe, deoarece adunarea a avut loc scurt timp după publicarea revelațiunilor. Făcînd abstracție de aceste diferențe mici, Zeid nu poate fi învinuit în nici un caz că ar fi falsificat sau interpolat ceva la revelațiunile originale, deoarece, pe timpul cînd aduna el, trăiau încă prea mulți martori, care îl auziseră pe Mohammed vorbind, încît să fi putut cuteza Zeid să facă schimbări esențiale în materia Coranului.

Moslemii pun mult prea mare preț pe prima adunare a Coranului. Înainte de toate, trebuie să recunoaștem că aceasta n-a avut autoritate publică, ci a fost o afacere privată a lui Omar și Abu Bekr. Numai prin aceea a devenit vaza ei așa de mare, că sub Othmān a servit ca substrat pentru formarea canonică a cărții sfinte. Noi nu știm exact dacă a săvîrșit Zeid lucrul său încă sub Abu Bekr, sau abia sub urmașul său. Păreră comună, e drept, aderă la prima ipoteză; sînt însă și mărturii pentru ipoteza contrară și pentru ea vorbește și împrejurarea că adunarea îngrijită de Zeid n-a ajuns în mîna unui copil al lui Abu Bekr, ci în mîna Hafsei, fiica lui Omar; dacă ar fi primit-o Omar ca avere publică, ar fi dat-o în moștenire urmașului său, iar nu fiicei sale; deci, se vede că a considerat-o cu totul ca avere privată, și aceasta consună cu caracterul oficial al acestei adunări. Ceilalți moslemi citeau, așadar, Coranul întocmai cum le plăcea, fără raportare la culegerea lui Zeid. Numărul adevăraților cunoscători ai Coranului se micșora zi cu zi; cei mai mulți moslemi însă erau prea ocupați cu lupte și cu prăzi, ca să se mai ocupe și de o învățare exactă a Coranului. O pildă pentru faptul cît de puțin știa de Coran un moslem de rînd ni se oferă prin următoarea istorisire: După lupta de la **Kadesia**, scrise Omar către generalul moslemilor, **Saad Ibn Abu Vakkās**, ca el

să împărțească rămășițele prăzii între cei ce cunosc Coranul; cînd veni înaintea acestuia **Amr Ibn Ma'dā-Karib** și fu întrebat despre cunoștințele sale relative la revelațiune, zise el că s-a făcut moslem în Yemen și a fost mult prea ocupat cu războaiele sfinte, ca să învețe Coranul pe de rost; el deci nu primi nimic din pradă. Apoi veni **Bișr** din **Et-Tāif** și, la întrebarea ce știe el din Coran, răspunse el: „Bismil-lāhir-rahmānir-rāhimi” (în numele lui Dumnezeu, cel milostiv, îndurat). Atunci rîseră cu toții, însă nici el nu căpătă nimic din pradă.

7. Erau însă unii tovarăși ai lui Mohammed, cărora le urmau ceilalți moslemi, din cauza cunoștinței lor despre Coran. Așa se țineau locuitorii din **Hims** de citirea lui **El-Mikdād Ibn El-Asvad**, cei din **Kāfa** de cea a lui **Mas'ud**, cei din **Basra** de cea a lui **Abu Musa El-Așari**. În astfel de împrejurări, era inevitabil ca unele părți din Coran să se diferențieze tot mai mult și prin aceasta amenințau islamul cu mari neînțelegeri. Așa povestește tradiția, că în războiul cu **Armenia** și **Azerbaidjan**, ostașii din **Siria** și din **Irak** se certau în jurul citirii adevărate a Coranului. Aceasta îl înduplecă pe **Huzaifa Ibn El-Iamān** să-l sfătuiască pe **Othmān**, care pe atunci era calif, ca el să orînduiască o redacțiune a Coranului. Lui **Othmān** îi plăcu sfatul acesta și încredință lucrul lui **Zeid Ibn Thābit** și cîtorva kureișiți. Aceștia adunară toate exemplarele și puseră ca bază colecțiunea făcută sub **Abu Bekr**. După ce săvîrșiră ei lucrul, lăsă **Othmān** să se nimicească toate celelalte exemplare, afară de cel al lui **Abu Bekr**, pe care **Hafsa** îl căpătă înapoi. **Othmān** trimise apoi mai multe exemplare ale redacțiunii sale în diferite provincii, ca să servească drept canon. Exemplarul **Hafsei**, nu mult după aceea, fu nimicit de către **Mervān**, guvernatorul Medinei. Cum am zis, afară de **Zeid**, mai erau atrași la această redacțiune încă și alți bărbați. De regulă, se numesc după tradițiune următorii trei: **Abdallāh Ibn Zubair**, **Saād Ibn El-As** și **Abd-Er-Rahmān Ibn El-Harith Ibn Hișām**. Dintre aceștia, era **Saād Ibn El-As** un omaiad și favorit al bătrînului calif, care numai cu mare greu se lăsă înduplecat de înghesuirile celor din **Kufa** să îl cheme de acolo, unde el ocupa postul de guvernator, pentru că ei îl urau din cauza zgîrceniei sale și sumeției sale ca nobil kureișit. El era născut scurt

timp după Hegira, deci încă nu putea să aibă treizeci de ani. Abd-Er-Rahmān Ibn El-Hārith Ibn Hişām, un bărbat din seminția fruntașă **Banu Machzum**, era la moartea profetului de 10 ani, așadar acum cam 30 de ani. Abdallāh Ibn El-Zubair, care era deja în vîrsta celor amintiți, pentru că se născuse scurt timp după venirea lui Mohammed la Medina, este cel mai renumit dintre toți. Altă tradițiune îl omite pe Saād Ibn El-As și numește în locul lui pe doi alții și anume pe **Abdallāh Ibn Amr Ibn El-As** și pe **Abdallāh Ibn Abbas**. Alt izvor, mai nou, adaugă la aceștia patru încă și pe **Ubai Ibn Kaab**. În fine, mai vorbește o tradițiune despre 12 bărbați care erau ocupați întru redacțiune. Tuturor acestor tradițiuni le stă împotrivă o tradițiune, în urma căreia avu Zeid ca tovarăș încă numai un kureișit din familia Omaiiazilor cu numele **Abān Ibn Saād Ibn El-As**. Mai rea este o asemenea tradițiune, în urma căreia Othmān ar fi întreat pe tovarășii profetului, cine din ei pricepe mai bine arăbește și cine scrie mai bine. Ei ar fi răspuns că Saād Ibn El-As știe cel mai bine arăbește, iar Zeid Ibn Thābit scrie cel mai frumos. Așa pare să fi dictat apoi Saād, iar Zeid pare să fi scris. Se vede că această tradițiune se bazează pe punctul de vedere al timpului de mai tîrziu și, pe lîngă toate, are drept scop să arate că redacțiunea Coranului a purces mai mult de la toți tovarășii profetului, decît de la Othmān singur. Dintre toate aceste tradițiuni, este de preferat cea dintîi, ca una ce este mai bine adeverită și mai posibilă. În general, rezultă din referirile cele mai bune că medinensul Zeid fu însoțit de cîțiva tineri kureișiți. Cum spune tradiția ulterioară, aceștia ar fi cunoscut cel mai bine dialectul kureișit, în care a fost revelat Coranul. Mai departe se spune că, dacă se ivea între ei ceartă despre modul scrierii unui cuvînt, atunci decidea califul care scriere e mai bună după modul kureișitic. Toate referințele sînt de acord că la această redacțiune a servit drept îndreptar exemplarul lui Abu Bekr. E drept că noi nu cunoaștem celelalte exemplare folosite de adunător și de aceea nici nu putem ști întrucît le-au considerat ei pe acestea, și anume de au adus ei multe locuri la colecția lui Abu Bekr, sau au schimbat multe din ea; însă, la adunarea acestor exemplare, putem presupune ca scop principal mai mult nimicirea exem-

plarelor decît folosirea lor. Că, la acest lucru, nici nu se putea cugeta la o procedură critică, nu e cazul să o demonstrăm. Așadar, Zeid și tovarășii săi fixară forma Coranului așa cum este ea valabilă și astăzi. Înaintea surelor singurite puseră ei acel „**bismil-lāhir-rahmānir-rahāmi**” (în numele lui Dumnezeu cel milostiv, îndurat), introdus de Mohammed. Numai înaintea surei IX lipsește, de bună seamă dinadins, căci toate exemplarele de atunci pînă astăzi arată lipsa aceasta. Între cauzele acestei omiteri este cea mai probabilă aceea că redactorii nu se puteau uni, dacă să se contragă surele VIII și IX, ca o singură sură sau ba. De aceea, căutarea ei un mijloc să treacă peste greutatea aceasta și așa lăsară între ambele sure un loc liber, fără să puie acolo acel „**Basmala**” despărțitor. Ordinea celor 114 sure, cum s-a fixat atunci, nu se bazează pe nici un principiu, afară de localizarea primei sure că sura deschiderii și a ambelor sure ultime ca surele scutirii. Principiile cele mai sigure care ar putea fi luate în considerare, anume ordinea reală sau cea cronologică, amîndouă nu putură fi băgate în seamă; ordinea reală era nepotrivită, pentru că Mohammed, în una și aceeași revelațiune, adesea vorbea despre materii diferite, iar cea cronologică era imposibilă, pentru că acum nu se mai aflau destui oameni în viață, care ar fi putut spune cu acuratețe: cînd și la care ocaziune s-a făcut cutare revelațiune; de aceea, culegătorii au căutat să ordoneze surele după lungimea lor, așa că înainte fură puse cele mai lungi, apoi urmară tot mai scurte. De s-au scris abia atunci acele litere misterioase înaintea unor sure, ori de au fost aflate acum, de redactori gata scrise, nu se poate ști. Este foarte regretabil că pînă acuma încă nu s-a reușit să se descopere ceva sigur cu privire la însemnătatea lor, căci nu încape îndoială că din ele s-ar putea scoate concluzii valoroase cu privire la compunerea Coranului. Atîta e sigur că ele nu pot deriva de la **Mohammed**; ar fi prea curios ca el să fi pus semne neînțelese înaintea revelațiunilor sale, care erau destinate doar pentru toți. Cel mai probabil este că acele litere și grupe de litere au fost niște note, prin care posesorii exemplarelor folosite de Zeid și le-au însemnat pe acestea, ca posesiune a lor, și care pe urmă, din nebagare de seamă, au trecut în forma definitivă a Coranului. În favoarea acestui lucru vorbește, bunăoară, faptul

că un șir întreg de sure care urmează după-olaltă, deși derivă din felurite timpuri, sînt prevăzute cu literele HM, așa că aici de la sine se înțelege că avem o copie a unui original, în care se aflau surele astfel înșirate și purtau literele sus-amintite. Nu este imposibil ca literele amintite să fie numai monograme ale posesorilor.

Numele surelor, cum le avem astăzi, sînt desigur foarte vechi, seamănă însă să derive din timpul de după redacțiunea othmăniană. Aceste numiri sînt luate de la un anume cuvînt dinlăuntrul surei, adesea cu totul arbitrar, căci de multe ori cuvîntul, primit ca numire, joacă un rol cu totul secundar în cuprinsul surei, sau chiar este cu totul irelevant față de învățăturile conținute în sură. De aceea, adesea una și aceeași sură are și două sau mai multe denumiri.

Din toate cîte le știm, nu putem afla o urmă sigură că la a doua redacțiune a Coranului ar fi avut loc falsificări intenționate sau că s-ar fi eliminat locuri neplăcute. E drept că trebuie să admitem că dependența totală în care a încăput bătrînul calif față de rudele sale ambițioase adesea l-a împins să calce poruncile profetului și de aceea nu pare imposibilă o falsificare a revelațiunilor: lipsindu-ne însă orîșice dovadă pozitivă pentru aceasta, nu putem așa, fără temeii, să exprimăm o astfel de presupunere. Dacă cineva ar și duce mărturia șiiților contra lui Othmān, aceasta n-ar avea nici o valoare. Căci, neaflînd ei în Coran nici un loc ce ar vorbi despre sfințenia ce o asociau ei cu Ali și cu casa sa, îndată l-au bănuț pe Othmān că el ar fi stîrpic toate locurile ce vorbesc despre Ali, și această învinuire nu este ceva extraordinar, deoarece șiiții nu se sfiau să împrăștie și cu privire la Abu Bekr și Omar cele mai mizerabile învinuiri. Și apoi Ali, dacă, la timpul său n-a putut opri ca Abu Bekr și Othmān să corupă atîtea locuri din Coran, de ce atunci, cînd a devenit calif, nici măcar o dată nu a atentat la acele locuri? Însă șiiții nu s-au mulțumit cu aceste învinuiri, ci au mai susținut că Othmān ar fi omis o sură întreagă, privitoare la Ali. Însă nu exista cea mai mică îndoială că această sură s-a făurit abia mai tîrziu, după Mohammed, și din criteriile interne se cunoaște de o poștă că ea este un fals nereușit. Chiar și dacă lipsește cîte ceva, ici-colo, în Coranul nostru de astăzi, totuși este contra orîșicării probabilității că Othmān

ar fi suprimat revelațiunile în cantitate așa de mare; el avea destui dușmani și aceștia n-ar fi stat cu mâinile în sân, dacă l-ar fi prins cu așa ceva. În faptul că toți moslemii au primit fără crîcnire Coranul lui Othmân zace dovada cea mai bună că acest Coran a fost cît se poate de deplin. Dacă Othmân ar fi suprimat multe locuri, desigur ar fi fost încă destui moslemi care le-ar fi suplini din memorie, chiar dacă s-ar fi ars toate exemplarele. Aceasta s-ar fi întîmplat cu atît mai mult cu cît ei ar fi avut un sprijin în **Ibn Mas'ud**, care se simțea ofensat prin aceea că el a fost trecut cu vederea, iar tînărul Zeid, care se fălea cu știința sa relativă la Coran, a fost preferat încredințîndu-i-se redacțiunea Coranului.

Deși din cele pînă acum spuse nu poate fi îndoială că redacțiunea îngrijită sub Othmân a procurat un Coran cît se poate de deplin, totuși mai există știri despre alte exemplare care ar fi diferit de cel othmănic. Dintre acestea, sînt cele mai importante exemplarul lui **Ubai Ibn Kaab** și cel al lui **Ibn Mas'ud**. În exemplarul lui Ubai, surele 105 și 106 par a fi format o singură sură, iar ordinea celorlalte sure să se deosebească întru cîtva de ordinea othmănică; pe de altă parte, să se mai fi aflat încă două sure de altfel necunoscute. Cea mai mare deosebire între Coranul lui Ibn Mas'ud și cel al lui Othmân era, pe lîngă diferența în ordinea surelor, precum și că surele 113 și 114, ca și sura 1, erau lăsate afară. Deoarece aceste sure și, mai cu seamă, sura 1 nu puteau să-i fi fost necunoscute, se vede că el le-a omis intenționat, pentru că ele, în întreaga fire a lor, se deosebesc de celelalte sure.

Unii din tovarășii lui Mohammed, ca, bunăoară, Ali, par a fi pus în exemplarele lor surele în șir cronologic. Așa, Coranul lui Ali începe precum urmează: sura 96. 74. 68. 73. 111. 81. Dar această tradițiune merită puțină încredere: se vede că ea a fost plăsmuită numai cu scopul ca să explice de unde derivă o listă cronologică a surelor, care se prescrie lui Ali. În exemplarul Aîșei surele așijderea par a fi avut altă ordine, pe care ea însă nu punea nici un preț. În fine, unele exemplare par a fi contras surele 113 și 114, care prin cuprinsul lor seamănă foarte mult întreolaltă. Însă toate aceste variante s-au pierdut, spre marele folos al islamului și spre cea mai mare daună a criticii, de cînd exemplarele lui Othmân au rămas singurele valabile în domeniul islamului.

Pînă în ziua de astăzi redacțiunea lui Othmān nu s-a schimbat mai deloc, și a fost copiată și păzită cît se poate de scrupulos. Dacă s-au făcut ceva schimbări, acestea sînt minime și se referă numai la ortografie, de aceea numărul variantelor este cu totul neînsemnat și are puțin preț pentru critica textului.

IV

Islamul

Religiunea nouă, pe care a întemeiat-o Mohammed și care, în intenția sa, avea să fie îndeplinirea revelațiunilor anterioare, se numește **islām**, adică **supunerea devotată** (față de voia lui Dumnezeu). Unul care se supune cu totul voii lui Dumnezeu este un moslem. Biblia islamului este **Coranul**, care nu este numai un codice religios, ci și juridic și moral, deoarece Coranul reglează întreaga viață religioasă, politică, civilă și penală, pînă la ocupația zilnică. Unde nu ajunge Coranul, se îndeplinește el prin **Sunna** sau tradițiunea prin care se poruncește, bunăoară, tăierea împrejur, ceea ce în Coran nici nu se amintește. Unde lipsește atît Coranul, cît și Sunna, intră în vigoare **idjmā**, i.e. consensul comun al **imāmilor** sau al celor mai înalte autorități pe terenul teologiei mosleme, care totodată este și jurisprudență; în fine, dacă idjmā lipsește, atunci intră în putere **Kijās**, i.e. hotărîrea după cazuri analoge.

Învățătura fundamentală a islamului este foarte simplă: **Nu este Dumnezeu afară de Dumnezeu și Mohammed este trimisul său** (La ilāha illā Allāhu va Muhāmmadam rasulullāhi). La judecata de apoi raiul va fi răsplata moslemilor, care cred în Allah, unicul Dumnezeu, și în trimisul său, iar iadul va fi răsplata necredincioșilor. Unica învățătură nouă față de iudaism și creștinism, așadar, este învățătura că Mohammed este trimisul lui Dumnezeu.

Datorințele impuse de islam pentru aderenții săi sînt următoarele:

1) **Mărturisirea** că nu este Dumnezeu afară de Dumnezeu și că Mohammed este trimisul Său.

2) **Rugăciunea**, care, premergându-i spălarea, se împlinește de cinci ori pe zi, cu fața spre Mekka și constă din formule anumite, din citate din Coran și din înclinări ale corpului.

3) **Postul** în luna Ramadan, zilnic, de la răsăritul pînă la apusul soarelui cu abstenență totală de la mîncare și băutură.

4) **Milostenia**, care este un bir constatat în a patruzecia parte a veniturilor și are să se plătească în bani sau în natură.

5) **Peregrinajul** la Kaaba, în luna Zul-Higjja, pe care are să-l împlinească fiecare moslem, măcar o dată în viața sa.

La aceste porunci principale se mai alăturază încă unele opreliști cu privire la mîncări anumite, precum și abstenența totală de vin și hazard, apoi îndatorirea la ospitalitate față de străin și călător, tratarea umană a supușilor, războiul sfînt împotriva necredincioșilor ș.a.m.d.

În special mai sînt următoarele de observat: Dumnezeu este numai unic în opunere cu trinitatea creștină, pe care Mohammed o ține de triteism și în opunere cu dualismul parsistic și cu politeismul crăenilor săi. Deplinătatea lui Dumnezeu se descrie în Coran numărîndu-se nouăzeci și nouă de atribute sau numiri ale sale, care însă nu se află toate într-un loc, ci sînt împrăștiate pe ici-colo. Dumnezeu este înconjurat de un stat de **îngeri**, care îl laudă și sînt pururea parați ca să-i servească; îngerii sînt fără păcat și nu au trebuințe trupești. Între ei sînt patru arhangheli, și anume: Djibrail (Gabriel), numit și „Duhul” sau „Duhul sfînt”, care i-a revelat lui Mohammed Coranul în fragmente; **Michael**, îngerul păzitor al jidovilor; **Israfâl** (Rafael), care va suna în trîmbiță, la judecata de apoi, și **Asrael**, îngerul morții. Asupra iadului (Djehannam) domnește îngerul **Mâlik**, iar portarul raiului este îngerul **Ridvân**. Doi îngeri stau de-a dreapta și de-a stînga fiecărui om și înseamnă într-o carte faptele sale. Îngerii **Munkar** și **Nakâr** cer socoteală de la fiecare mort în mormînt. Dracul, numit **Iblâs** (corupt din „diavolos”) sau **Șeitân** (Satan), dintru început, era înger, fu însă alungat din rai, pentru că n-a voit să se închine lui Adam.

O clasă mai jos decât îngerii sînt **duhurile** (**djinn**, corupt din „genius”), care sînt create din foc; acestea e drept că sînt înzestrate cu puteri suprafirești, totuși au, asemenea cu oamenii, și cerințe trupești și sînt supuse morții. Duhurile necredincioase caută să intre în ceruri și să iscodească planurile lui Allah, însă îngerii aruncă în ei cu stele și-i ard pînă la cenușă.

Asupra îngerilor și duhurilor stau **oamenii**; ei sînt clasa cea mai înaltă de ființe, fără păcat strămoșesc, prin căderea lui Adam, deoarece acestuia i s-a iertat păcatul, în urma căinței sale. Totuși, oamenii sînt aplecați la păcat, conform firii lor.

Revelațiunea lui Dumnezeu este vizibilă în lume prin lucrurile sale mărețe. Deoarece însă omul pururea se abate de la Dumnezeu prin neștiință și răutate, Dumnezeu a trimis în lume profeți, dintre care cei mai de frunte sînt **Avraam**, „prietenul lui Dumnezeu”, **Moise**, **Isus**, fiul fecioarei **Maria**, cel înzestrat cu semne lămurite și cu duhul, și în fine cel mai deplin dintre toți, **Mohammed**, pecetea profeților, care adeverește și încheie toate revelațiunile anterioare. El este prezis în scripturile jidovilor și ale creștinilor, însă acestea fură falsificate. El este un muritor de rînd, care n-a venit cu alte semne și minuni, decât cu versurile Coranului, ca un îndemnător și binevestitor. Cînd va veni asupra lumii judecata de apoi, pe care a vestit-o, aceasta nimeni nu o știe, decât numai singur Dumnezeu. Însă, înainte de aceea, vor veni minuni și spaime, precum arătarea lui **Mahdā**, a „conducătorului”, venirea lui Antichrist **Ed-Dajjāl**, a doua venire a lui **Isus**, care apoi va muri și va fi înmormîntat în Medina, turbarea lui **Gog** și **Magog**, trîmbița lui **Israfaļ** și, în fine, cotropirea cerului și a pămîntului.

Alte învățături ale islamului, precum predestinarea și fatalismul, nu sînt exprimate cu acuratețe în Coran. Lîngă locuri, care seamănă să propage o libertate absolută a voinței, se află și locuri ca acestea: „Noi am legat destinul fiecărui om de gîtul său” și „Dumnezeu duce în rătăcire pe cine voiește și ocîrmuiește pe cine voiește”. Pe lîngă acestea, se mai află învățatura despre **tabla** pe care sînt scrise faptele oamenilor din vecie. Nehotărîrea Coranului în privința aceasta și a altor punc-

te a avut ca urmare războaie crunte religioase și formarea de secte, deși Mohammed credea că a relevat o carte lămurită. Cele patru școli ortodoxe ale islamului sînt: **hanefiții**, **șafiții**, **malikiții** și **hambaliții**. Cele două secte mari ale islamului sînt **sunniții**, care recunosc tradițiunea păstrată de la Mohammed și legitimitatea celor trei califi dintîi, și **șiiții**, care leapădă amîndouă.

Un rău foarte mare al islamului este admiterea poligamiei, ușurința divorțului, în general inferioritatea femeii și instituirea sclaviei; însă pentru aceasta Mohammed tocmai nu este responsabil; el și aici s-a manifestat ca reformator și a căutat și aici să îmbunătățească lucrul, fără însă ca să se poată ridica deasupra relațiilor sociale ale timpului său.

V

Istoria roabei Tavaddud

Cauza de ce citez eu episodul acesta aici o va înțelege lesne onoratul cititor. Este o istorie din vestitul ciclu de basme arabe cunoscute sub numele de „**1001 de noți**”. Deoarece împrejurările nu mi-au încuviințat să iau eu însumi în mîna textul arab, a trebuit să mă mulțumesc cu reproducerea traducerii germane a lui **Max Henning** (în „Reclams Universalbibliothek”, nr. 3829-3830, pag. 136 ss.), de aceea corectitudinea traducerii cade pe seama răspunderii lui Henning. Din istoria aceasta sînt pentru noi de interes mai cu seamă noțile 445-448, în care se arată în ce fel tratează moslemii Coranul lor, efectuîndu-se aici un examen formal asupra Coranului.

Înainte de toate, să redăm pe scurt istoria roabei **Tavaddud** pînă la noțile sus-amintite: Un negustor avut din Bagdad rămase lung timp fără copii. În fine, fu auzită rugăciunea sa și Dumnezeu îi dăruî un fiu, ca să-l moștenească. După moartea bătrînului însă, fiul isprăvi întreaga avere, încît îi mai rămase numai o roabă cu numele Tavaddud, care era de o frumusețe rară și foarte învățată. La cererea roabei, tînărul negustor se înduplecă să o vîndă califului **Harun-Er-Rașid**, pentru

prețul de 10 000 de dinari. Califului i se pare prețul enorm, el deci declară că-l va plăti numai în acel caz, dacă roaba în adevăr posedă cunoștințele cu care se laudă. Urmează deci, în prezența califului, un examen din retorică, poezie, logică, **știința Coranului**, jurisprudență, teologie, medicină, astronomie, matematică, filosofie etc. Examenul asupra Coranului sună *ad verbum*:

Sfârșitul nopții 445

...Atunci se sculă coranistul și se așeză înaintea ei (a roabei Tavaddud) și o întreabă: „Ai citit cartea lui Dumnezeu, cel prea înalt, și ești ispitită în versurile ei, în locurile cele deșezătoare și cele deșezate, în versurile cele îndoișoare și cele întunecoase și în surele mekkane și cele medinense?”. Ea răspunde: „Da!” și el întreabă, deci: „Numește-mi deci numărul surelor Coranului, precum și al decadelor și versurilor sale, și spune-mi câte litere se află în Coran, câte prostrațiuni se amintesc în el, câți profeți se numesc, câte sure medinense și câte mekkane sînt și, în fine, câte paseri se amintesc acolo?”. Ea răspunde: „O, Domnul meu, în ce privește surele, ele sînt 114, din care 70 sînt sure mekkane și 44 medinense. Numărul decadelor sale este de 621, numărul versurilor sale este 6236, numărul cuvintelor sale este 79 439, iar numărul literelor sale este 323 670, și cititorul primește pentru fiecare literă zece binecuvîntări. Cît privește prostrațiunile, sînt zece de toate,

Noaptea 446

și numele celor douăzeci și cinci¹ de profeți se numește în Coran, și anume Adam, Noe, Avraam, Ismael, Isaac, Iacob, Iosef, Eliseu, Iona, Salih, Hud, Șoeib, David, Solomon, Zul-Kifl, Idrās, Elia, Ioan, Zacharia, Iov, Moise, Aaron, Isus și Mohammed — binecuvîntările și mîntuirea lui Dumnezeu peste ei cu toții! — Cît privește în fine paserile sau în general făpturile înaripate, se numesc de nouă feluri:

---

¹ De tot numără arabii 29 de profeți. Cei omiși aici sînt: 26) Lokman, conf. sura 31, fiul lui Baur, Balaam al Bibliiei, 27) Zul-Karneln, i.e. Alexandru cel Mare, 28) El Chidr, profetul cel verde, care va muri abia în ziua de apoi, cînd se va suna din trîmbiță și 29) Esdra.

musca, albina, gîza, furnica, pupăza, corbul, lăcusta, paserile Ababil și paserea lui Isus — pace peste el! — care este liliacul”. — „Bine, acum spune-mi care este cea mai de căpetenie sură în Coran?” — „Sura vacii” — „Și care este cel mai mareț vers în ea?” — „Versul tronului (II, 256); acesta are 50 de cuvinte, din care fiecare aduce 50 de binecuvîntări.” — „În care vers sînt nouă minuni?” — „În care Dumnezeu, cel preainalt, zice: În facerea cerurilor și a pămîntului, în schimbarea nopții și a zilei, în corăbiile care pătrund marea spre folosul oamenilor, în ceea ce trimite Dumnezeu din cer ca apă, să învie pămîntul din moartea sa, întru răspîndirea tuturor vietăților, întru ocîrmuirea vînturilor și a nourilor, care plutesc fără răsplată între cer și pămînt, sînt destule semne pentru poporul înțelept (II, 159)” — „Bine; acum spune-mi care vers este cel mai drept?” — „Acela în care Dumnezeu, cel preainalt, zice: Dumnezeu poruncește dreptate și bunătate și daruri pentru rude; și El oprește răutate și fapta rea și nedreptate.” „Care vers este cel mai plin de poftă?” — „Acela în care Dumnezeu, cel preainalt, zice: Oare poftește fiecare din ei să intre în grădina plăcerii?” — „Și care vers este cel mai plin de nădejde?” — „În care Dumnezeu, cel preainalt, zice: Spune: O, voi, servii mei, care ați păcătuit împotriva voastră înșivă, nu deznădăjduiți, în îndurarea lui Dumnezeu doară iartă toate păcatele, El este iertător, îndurat.” — „Bine, acum spune-mi după care citință citești tu?” — „După citința celor din rai, după citința lui Nafi.” „În care vers Dumnezeu îi lasă pe profeți să mințescă?” — „În acel vers în care Dumnezeu, cel preainalt, zice: Și ei aduseră cămașa lui pătată cu sînge străin (conf. XII, 18); ei, adică frații lui Iosif.” „Spune-mi acum în care vers Dumnezeu îi lasă pe cei necredincioși să spună adevărul?” — „În acel vers în care Dumnezeu, cel preainalt, zice: Jidovii zic: Creștinii n-au temeii pentru credință, iar creștinii zic: Jidovii n-au temeii pentru credință: și totuși amîndoi citesc scriptura și amîndoi au dreptate (conf. II, 107).” — „În care vers vorbește Dumnezeu despre sine însuși?” „În acel vers în care Dumnezeu, cel preainalt, zice: Nu am făcut duhurile și oamenii decît ca să-mi servească.” „În care vers vorbesc ingerii?” „În acel vers în care Dumnezeu, cel preainalt, zice: Noi însă vestim lauda ta

și te sfințim (II, 28).” — „Acum lămurește-mă asupra formulei: Eu caut adăpost la Dumnezeu înaintea lui Satan, cel bătut cu pietre.” „Această formulă după porunca lui Dumnezeu trebuie fiecare să o rostească înaintea citirii Coranului, ceea ce o dovedesc cuvintele lui Dumnezeu, cel preaînalt, care sună: Dacă citești Coranul, caută adăpost la Dumnezeu înaintea lui Satan, cel bătut cu pietre.” — „Cum sună formula adăpostului și ce diferențe sînt în formulă?” — „Unii spun: Caut adăpost la Dumnezeu, cel ce aude, știe, înaintea lui Satan, cel bătut cu pietre; alții iarăși spun: Caut adăpost la Dumnezeu, cel tare. Cea mai bună variantă însă este aceea pe care o întrebuițează mărețul Coran și care s-a păstrat în Sunna. Și dacă profetul — Dumnezeu să-l binecuvînteze și să-i dăruiască mîntuire — deschidea Coranul, zicea de obicei: Caut adăpost la Dumnezeu înaintea lui Satan, cel bătut cu pietre. Tot așa se istorisește de către Nāfi, care se rezimă iarăși pe tradiția lui tătine-său, că trimisul lui Dumnezeu — Dumnezeu să-l binecuvînteze și să-i dăruiască mîntuire — dacă noaptea se scula la rugăciune, se ruga astfel: Dumnezeu este mare peste toate lucrurile; laudă Lui neîncetat, dimineața și seara! Apoi, de obicei urma: Caut adăpost la Dumnezeu înaintea lui Satan, cel bătut cu pietre, și înaintea șoptirii și amăgirii dracilor. Apoi mai zice Ibn Abbās — Dumnezeu să-i ferească pe amîndoi — după tradițiune: Cînd s-a pogorît Gabriel pentru întîia dată asupra profetului — Dumnezeu să-l binecuvînteze și să-i dăruiască mîntuire — l-a învățat el să caute adăpost la Dumnezeu și i-a zis: Spune, o, Mohammed: Caut adăpost la Dumnezeu, cel ce aude știe; apoi spune: În numele lui Dumnezeu, cel milostiv, îndurat! Apoi citește în numele Domnului tău, care a făcut pe om din sînge închegat! (XCVI, 1.2.)” — Cînd auzi coranistul cuvintele ei, se minună el despre expresiunea ei, elocvența ei și științele ei eminente, însă totuși o întrebă mai departe și-i zise: „O, copilă, ce spui tu la cuvîntul lui Dumnezeu, cel preaînalt: În numele lui Dumnezeu, cel milostiv, îndurat? Este acesta un vers din Coran?” „Ea răspunse: „Da, cuvintele acestea sînt un vers din Coran și se află în **sura furnicii** (XXVI, 32); mai departe, stau ele ca vers tot între două sure și multă dispută este asupra lor între învățați.” — „Bine;

Noaptea 447

Acum spune-mi, formula: În numele lui Dumnezeu, cel milostiv, îndurat, de ce nu stă la începutul **surei căinței** (IX)?” Ea răspunse: „Cînd fu trimisă sura căinței spre dezlegarea legămîntului, care era între profet — Dumnezeu să-l binecuvînteze și să-i dăruiască mîntuire — și idolatri, îl trimise el pe Ali, fiul lui Abu Tālib — Dumnezeu să cinstească fața sa — cu sura căinței într-o sărbătoare la ei, și le citi aceasta fără să citească formula: În numele lui Dumnezeu, cel milostiv, îndurat”. — „Spune-mi acum, ce preferință și binecuvîntare se află în această formulă?” — „Tradițiunea spune că profetul — Dumnezeu să-l binecuvînteze și să-i dăruiască mîntuire — a zis: Nu se spune Bismillāh asupra unui lucru fără ca să aducă binecuvîntare; și mai departe: A jurat Domnul mării pe mărirea sa ca această formulă nicicînd să nu se rostească asupra unui bolnav, fără ca acesta să se vindece de boala sa. Mai departe se zice că atunci cînd Dumnezeu a creat tronul său, acesta se clătina foarte încolo și înapoi, atunci scrisese el asupra lui cuvintele: În numele lui Dumnezeu, cel milostiv, îndurat, și îndată încetă să se clatine. Și cînd s-a descoperit din cer Bismillāh profetului — Dumnezeu să-l binecuvînteze și să-i dăruiască mîntuire — zise el: Sînt scutit de trei lucruri, de scufundare în pămînt, de schimbare în chip de animal și de înecare. Și în adevăr preferințele lui Bismillāh sînt mari și binecuvîntările sale multe, încît numărătoarea lor ar dura lung timp. Despre trimisul lui Dumnezeu — Dumnezeu să-l binecuvînteze și să-i dăruiască mîntuire — spune tradițiunea că el ar fi vorbit și următoarele: Dacă un om în ziua învierii va fi adus înaintea lui Dumnezeu, și El va ține socoteala cu dînsul și nu va afla fapte bune la el și va porunci: pot să-l arunce în focul iadului și omul va zice: Dumnezeu meu, tu nu te porți cu mine după dreptate; și dacă Dumnezeu, cel puternic, măreț, va întreba atunci: De ce? Iar omul va zice: Pentru că Tu însuși Te numești cel milostiv, îndurat, și totuși voiești să mă pedepsești cu focul iadului — atunci Dumnezeu, cel preamărit, va zice: Eu sînt cel ce Mă numesc cel milostiv, îndurat; mergeți de duceți pe servul meu în rai întru îndurarea mea, căci eu sînt cel mai îndurat între îndurați.” — „Bine; spune-mi cum a fost

originea întrebuintării lui Bismillâh?” — „Cînd Dumnezeu, cel preaînalt, a trimis din cer Coranul, scriseră ei: În numele Tău, o, Dumnezeule; atunci a descoperit Dumnezeu, cel preaînalt, cuvintele: Spune: Chemați-l pe el **Dumnezeu** sau chemați-l **Cel Milostiv** în ziua cînd vă rugați, căci el are cele mai frumoase numiri — atunci scriseră ei: În numele lui Dumnezeu, cel milostiv. Iar cînd s-a descoperit cuvîntul: Dumnezeul vostru este un unic Dumnezeu, nu este Dumnezeu afară de El, cel milostiv, îndurat — atunci scriseră ei: În numele lui Dumnezeu, cel milostiv, îndurat.” Cînd auzi coranistul cuvintele ei, plecă capul și zise pentru sine: „În adevăr, aceasta este minune peste minune! Cum a disputat copila aceasta despre originea lui Bismillâh! Pe Dumnezeu, nu merge altfel, trebuie să-i pun o cursă, că poate așa să o biruiesc!” Apoi zise către ea: „O, copilă, a trimis Dumnezeu întreg Coranul deodată din ceruri, sau l-a descoperit din secțiuni?” Ea răspunse: „Gabriel cel credincios — pace asupra sa — îl aduse de la Domnul veacurilor asupra profetului său Mohammed, domnul profeților și pecetea profeților, cu poruncă și opreliște, cu făgăduință și amenințare, cu istorii și pilde, în decurs de douăzeci de ani în versuri deosebite, cum tocmai o cereau împrejurările” — „Bine; acum spune-mi care sură fu întîi trimisă asupra trimisului lui Dumnezeu — Dumnezeu să-l binecuvînteze și să-i dăruiască mîntuire?” „După Ibn Abbās, **sura singelui închegat** (XCVI), după Djabār Ibn Abdallâh însă **sura celui acoperit** (LXXIV), care merse înaintea tuturor celorlalte sure și versuri.” — „Care vers fu descoperit la sfîrșit?” „Cel de pe urmă vers care fu trimis asupra lui este versul care vorbește despre uzură, după alții însă versul: Cînd vine ajutorul lui Dumnezeu și biruința (CX, 1).” — „Bine, acum spune-mi numărul tovarășilor care pe timpul trimisului lui Dumnezeu — Dumnezeu să-l binecuvînteze și să-i dăruiască mîntuire — culeseră Coranul.” — „De ei sînt patru: Ubai Ibn Kaab, Zeid Ibn Thâbit, Abu Obeide Amir Ibn El-Djarrâh și Othmân Ibn Affân — Dumnezeu pe toți să-i ferească!” — „Bine; acum spune-mi cititorii de la care s-au primit cetințele.” — „Sînt de asemenea patru: Abdallâh Ibn Masud, Ubai Ibn Kaab, Maâz Ibn Djabal și Sâlim Ibn Abdallâh.” — „Ce zici la cuvîntul preaînaltului Dumnezeu: Și ce se jertfește

pe pietre?” — „Sub pietre se înțeleg idolii, care se așezară și se adorară în locul lui Dumnezeu, ceea ce să ferească preaînaltul Dumnezeu.” — „Ce zici la cuvântul preaînaltului Dumnezeu: Tu știi ce este în sufletul meu și eu nu știu ce este în sufletul tău (V, 116)?” — „Cuvintele înseamnă: Tu cunoști ființa mea cea adevărată și ceea ce este în mine și eu nu știu ceea ce este în tine; și dovadă pentru aceasta este acest cuvânt al Său: Tu ești cel ce cunoști din temelie cele ascunse; și se mai zice: Tu cunoști ființa mea, dar eu nu cunosc ființa Ta.” — „Ce știi despre cuvintele: O, voi, credincioșilor, nu vă opriți voi înșivă lucrurile cele bune, pe care vi le-a încuviințat Dumnezeu?” — „Șeicul meu — Dumnezeu să se îndure de el! — mi-a istorisit că Ed-Dahhāk a spus: Au fost odată între moslemi oameni care au spus: Voim să ne ciuntim și să ne îmbrăcăm cu saci; după aceasta a fost trimis versul acesta. Kutāde însă susține că versul acesta a fost descoperit din cauza unor tovarăși ai trimisului lui Dumnezeu — Dumnezeu să-l binecuvânteze și să-i dăruiască mîntuire! — acești tovarăși au fost Ali Ibn Abu Tālib, Othmān Ibn Musab și alți cîțiva, care au zis: Voim să ne castrăm, voim să îmbrăcăm haine de păr și să purtăm o viață călugărească; după aceea s-a descoperit versul acesta.” — „Ce știi despre cuvântul lui Dumnezeu, cel preaînalt: Și Dumnezeu și l-a luat pe Avraam ca prieten?” (IV, 124) — „Prietenul lui Dumnezeu este cel nevoiaș, cel sărman, iar după altă zicală cel iubitor, care s-a retras cu totul de la lume spre Dumnezeu, cel preaînalt, și a cărui retragere este slobodă de toată stingherirea.” Cînd văzu coranistul că vorba ei vine ca nourii și că ea răspunde fără preget, se ridică el pe picioarele sale și zise: „Îl chem pe Dumnezeu ca martor, o, stăpîne al credincioșilor, că această copilă este mai versată în Coran decît mine!”. Acum spuse copila: „Voi să-ți pun numai o singură întrebare, dacă îmi vei răspunde, atunci este bine; dacă însă nu, atunci te voi dezbrăca”. Și stăpînul credincioșilor strigă: „Întreabă-l!”. „Atunci îl întreabă ea: „Care vers conține 23 de Kāf, care 16 Mām, care 140 de Ain și în care pericopă lipsește gloriificarea lui Dumnezeu?” — Coranistul nu putu să răspundă la aceasta și ea strigă: „Dezbracă hainele tale!” Atunci dezbracă el hainele sale, pe cînd ea zise: „O, stăpîne al credincioșilor, ver-

sul cel cu 16 Mâm stă în **sura lui Hud** și cuvintele Dumnezeuului preainalt sună: S-a zis: O, Noe, coboară-te cu pacea noastră și cu binecuvîntări asupra ta (XI, 50). Versul cel cu 23 de Kâf stă în **sura vacii** și este versul credinței, iar versul cu cei 140 de Ain este în **sura zidurilor** și sună: Și Moise alese șaptezeci de bărbați din poporul său pentru timpul hotărît de Noi, așadar cîte doi ochi¹ de fiecare. În fine, pericopa în care lipsește gloriificarea sînt cele trei sure: **S-a apropiat ora, s-a despîcat luna, sura celui îndurat și sura celei ce se întîmplă** (Surele LIV, LV și LVI). Coranistul, cînd auzi aceasta, ieși afară rușinat fără haine...

Urmează deci examenul din celelalte științe, tot cu același succes eminent, încît califul ajunsese în extaz de mirare și porunci să se dea 100 000 de dinari stăpînului roabei Tavaddud. La încuviințarea califului, ca Tavaddud să roage ceva ce dorește, cere ea ca să fie înapoiată stăpînului ei. Aceasta se și întîmplă și ea mai primește în dar 5000 de dinari, iar stăpînul ei se denumește pe viață tovarăș la masa califului și primește în fiecare lună cîte 1000 de dinari în dar de la calif.

În episodul reprodus, citatele din Coran sînt foarte libere, de aceea cu anevoie s-ar putea fixa locul lor, dacă se ia în considerare că unele versuri se repetă în Coran de nenumărate ori. Istorisirea aceasta este de tot instructivă pentru felul cum obișnuiesc moslemii să trateze Coranul în teologia lor. Vedem că la ei se află aceeași scădere ca și teologia jidovilor, anume **jocul cu cuvintele**. Vedem că fiecare vers și fiecare cuvîntel își are tîlcuirea sa, ba chiar literele joacă un rol însemnat în exegeză. Așa a dispărut cu timpul simțul istoric al tîlcuitorilor și s-a făcut loc unui haos de explicări și tradițiuni adesea cu totul fără noimă.

---

¹ Sura VII, 154. **Ain** este a 18-a literă a alfabetului arabic și înseamnă totodată și **ochi**.

CORANUL

I

SURA CARE DESCHIDE CARTEA¹

Din Mekka și este cu șapte semne²

ÎN NUMELE LUI DUMNEZEU,
CEL MILOSTIV, ÎNDURĂTOR

1. Laudă lui Dumnezeu, Domnul veacurilor,
  2. celui milostiv, îndurat,
  3. ce domnește în ziua judecății.
  4. Ție voim să-ți servim și la Tine să ne rugăm.
  5. Ocîrmuiește-ne pe drumul cel drept,
  6. pe drumul celora de care te-ai îndurat,
  7. nu al celor asupra cărora ești înfuriat, și nu al celor ce rătăcesc.
5. Pentru cei ce nu cred e însă totuna, ori de-î îndemni sau ba: ei nu cred.
  6. Dumnezeu a pus pecete pe inimile și auzul lor și un vâl asupra vederii lor și pentru ei este pedeapsă mare.
  7. Unii dintre oameni spun: „Noi credem în Dumnezeu și în ziua de apoi”, și ei [totuși] nu sînt între cei credincioși.
  8. Ei îl înșală pe Dumnezeu și pe cei credincioși, însă ei își înșală numai sufletul, fără să știe.
  9. În inimile lor e boală și Dumnezeu le mărește boala, însă lor [li se cade] pedeapsă dureroasă, pentru că sînt mincinoși.
  10. Dacă li se spune: „Nu faceți stricăciune pe pămînt!”, zic ei: „Dar noi facem bine!”
  11. Oare nu sînt ei cei ce fac stricăciune și totuși nu voiesc să o știe?
  12. Și dacă li se spune: „Credeți cum cred oamenii!”, zic ei: „Să credem precum cred proștii?” Oare nu sînt ei înșiși proști și totuși nu o știu?
  13. Și dacă se întîlnesc cu cei ce cred, zic ei: „Noi credem!”, cînd petrec însă într-ascuns cu Satanele lor³, zic ei: „[Sîntem] doar cu voi, ne batem numai joc de ei”.

II

SURA VACII

Din Medina și este cu două sute optzeci și șase de semne

ÎN NUMELE LUI DUMNEZEU,
CEL MILOSTIV, ÎNDURĂTOR

1. ALM. Aceasta este cartea în care nu e în-dioială; ea este ocîrmuirea celor cuvioși,
2. care cred în cele tainice și împlinesc rugăciunea și fac milostenii din aceea ce le-am dat Noi lor
3. și care cred în ceea ce ți s-a trimis ție și ce s-a trimis înaintea ta și se încred în lumea de apoi.
4. Aceia [petrec] în ocîrmuirea Domnului lor și le va merge bine.

¹ I.e. care începe Coranul. Despre însemnătatea acestei sure conf. introducerea, cap. III. Ea se mai numește și Mama cărții și mai are încă și alte numiri.

² **Semne** = **versete**. Numirea aceasta a versetelor derivă de acolo că semn în limba arabă se numește și **minunea**, iar versetele Coranului toate se consideră ca **minuni dumnezeiești**.

³ I.e. rabinii jidovești și preoții creștini.

14. Dumnezeu își bate joc de ei și-i face să rămie rătăcind în fărâdelele lor.
15. Ei sînt cei ce au cumpărat rătăcire în loc de ocîrmuire, însă negoțul lor nu le aduce cîștig și ei nu sînt bine ocîrmuiți.
16. Ei seamănă cu cel ce aprinde focul, și dacă a luminat [focul] ceea ce e împrejurul său, ia Dumnezeu lumina și-i lasă pe ei în întunecime, [încît] nu văd [nimica].
17. Surzi, muți, orbi sînt ei și totuși nu se căiesc.
18. Sau asemenea: [cînd cade] ploaie repede din cer întru întunecime, tunet și fulger, bagă ei degetele în urechi din pricina trăsnetelor, de frică de moarte, Dumnezeu însă îi impresură pe cei necredincioși.
19. Fulgerul împiedică, răpește vederile lor; el le luminează toate [și ei] umblă în el, și dacă s-a întunecat asupra lor, stau [împietriți], și dacă ar voi Dumnezeu, le-ar lua auzul și văzul, căci Dumnezeu le poate pe toate. O, voi, oamenilor¹, serviți Domnului vostru, care v-a făcut pe voi și pe înaintașii voștri, poate vă veți teme de El.
20. El v-a făcut vouă pămîntul covor și cerul boltă; El trimite apă din ceruri și scoate prin ea roduri pentru susținerea voastră, deci nu-l faceți pe nimenea asemenea lui Dumnezeu cu știrea voastră.
21. Și dacă stați la îndoială despre cele ce le-am trimis Noi robului Nostru, atunci aduceți măcar o sură asemenea și chemați martorii voștri cei afară de Dumnezeu², dacă iubiți adevărul.
22. Și de nu o faceți aceasta – doar nici o puteți face – atunci temeți-vă de focul ca-
- re arde oameni și pietre³ [și] este pregătit pentru cei necredincioși.
23. Deci vestește celor ce cred și fac cele bune că pentru ei sînt grădini pătrunse de riuri pe desupt; de cîte ori vor primi de acolo roduri, vor zice: „Acestea sînt pe care le-am primit acum înainte”. Și li se vor da roduri de asemenea. Și ei vor avea acolo muieri curate și vor petrece acolo în veci.
24. Dumnezeu nu se rușinează dacă ia pilde de la muște și ființe mai mici⁴, în ceea ce-i privește însă pe cei ce cred, aceia știu că numai adevărul vine de la Domnul lor; iar cei ce nu cred, aceia zic: „Ce voiește Domnul cu această pildă?” Prin aceasta îi momește El pe mulți și-i îndreaptă pe mulți, însă pe nimenea nu-l duce în rătăcire, decît pe cei nelegiuți.
25. Cei ce rup legămîntul lui Dumnezeu, după ce a fost încheiat, și despărțesc ceea ce a poruncit Dumnezeu să se împreune și fac stricăciune pe pămînt, aceia sînt cei ce vor fi pierduți.
26. Cum de nu credeți în Dumnezeu? Doar ați fost morți și El v-a înviat; apoi vă va omori, apoi vă va învia, apoi la El vă veți întoarce.
27. El este acela care v-a făcut vouă toate cîte sînt pe pămînt, apoi s-a suit în cer și a fă-

¹ Cu „O, voi, oamenilor” se adresează de regulă mekkanii, iar cu „O, voi, cei ce credeți” sau „O, voi, credincioșilor” se adresează medinensii sau emigranții din Mekka. Vezi și introd., cap. III.

² I.e. idoli sau zeii cei mincinoși.

³ I.e. idoli ciopliți din piatră.

⁴ O scuză față de obiecțiunea că în Coran s-ar afla pilde și vorbe care n-ar fi vrednice de Dumnezeu și nu s-ar potrivi în gura ființei celei mai înalte.

- cut cele șapte ceruri unul ca altul și El le știe pe toate.
28. Și când a zis Domnul tău îngerilor: „Voi să pun pe pământ un locțiitor!”, au zis ei: „Vrei să pui pe unul care face stricăciuni acolo și varsă sânge? Însă noi vestim lauda Ta și Te sfințim!” El zise: „Eu știu ceea ce nu o știți!”
29. Și El îl învătă pe Adam numele tuturor lucrurilor, deci le arătă pe acestea îngerilor și zise: „Vestiți-Mi numele acestora, dacă țineți la adevăr”.
30. Ei ziseră: „Mărire Ție! Nu știm decât ceea ce ne-ai învățat, doar tu ești cel știutor, înțelept!”
31. El zise: „O, Adam, vestește-le numele acestora!” Și după ce le vesti numele zise El: „Oare nu v-am spus, Eu știu taina cerurilor și a pământului și știu ceea ce descoperiți și ceea ce tănuiți”.
32. Deci spuseră îngerilor: „Prosternați-vă înaintea lui Adam”. Atunci se prosternară, numai diavolul nu voi, ci se îngîmfă și se făcu necredincios.
33. Iar Noi ziserăm: „O, Adam, să locuiești tu și muiera ta în grădină și să mîncați din ea cu prisosință de unde voiți; dar de arborele acesta să nu vă apropiați, ca să nu fiți între cei nelegiuți!”
34. Satan însă îi împinse și-i alungă, ca să nu mai petreacă acolo, și Noi ziserăm: „Depărtați-vă de acolo! Dușmani să fiți unul altuia! Pe pământ să aveți locuință și cele trebuincioase pînă la un timp”.
35. Și Adam învătă cuvinte de la stăpînul său și se întoarce la El, căci El este iertător, îndurat.
36. Noi am zis: „Depărtați-vă de aici cu toții; dar de la Mine vine la voi ocîrmuire, și cel ce urmează ocîrmuirii Mele nu va ști nici de frică, nici de întristare.
37. Și cei ce nu cred și se leapadă de semnele Noastre vor fi tovarășii focului; acolo vor rămîne în veci”.
38. O, voi, fiii lui Israel, aduceți-vă aminte de binele ce vi l-am făcut și păstrați legămîntul Meu, căci și Eu voi păstra legămîntul vostru, și temeți-vă de Mine și credeți în ceea ce v-am trimis spre întărirea celor ce le-ați primit și nu fiți cei dintii care nu cred în aceasta și nu vindeți semnele Mele pentru un preț mic, ci numai de Mine temeți-vă.
39. Și nu îmbrăcați adevărul cu deșertăciunea și nu acoperiți adevărul, măcar că-l cunoașteți.
40. Deci împliniți rugăciunea și dați milostenii și umiliți-vă cu cei ce se umilesc.
41. Voi porunciți oamenilor cucernici și uitați de sufletele voastre? Și citiți scriptura? Nu voiți s-o pricepeți?
42. Căutați adăpost la răbdare și la rugăciune, care e grea, numai nu pentru cei ce sînt umiliți.
43. Cei ce cred că vor grăbi odinioară înaintea Domnului lor și se vor întoarce la El.
44. O, fiii lui Israel, aduceți-vă aminte de binele ce vi l-am făcut; Eu doar v-am ales înaintea făpturilor.
45. Și temeți-vă de ziua în care nu poate sta un suflet pentru altul și nu se primește pen-

¹ Cărțile lui Moise.

tru el mijlocire, nici se ia pentru el preț de răscumpărare și nici li se poate ajuta sufletelor.

46. Doar Noi v-am mîntuit pe voi de neamul lui Faraon, care vă asupra cu pedepse grele, înjunghia copiii voștri și lăsa să trăiască numai muierile voastre, și întru aceasta a fost mare ispită de la Domnul vostru.
47. Noi am despicat pentru voi marea și v-am mîntuit și am înecat neamul lui Faraon, pe cînd priveați voi.
48. Cînd am făcut mărturie cu Moise prin patruzeci de nopți, atunci v-ați ales vițelul, pe cînd el¹ nu era de față, și ați fost nelegiuți.
49. Atunci v-am iertat Noi, doar că să fiți mulțumitori.
50. Deci i-am dat Noi lui Moise Scriptura și Furkânul², ca doar să fiți bine îndreptați.
51. Atunci zise Moise poporului său: „O, poporul meu, voi ați spurcat sufletele voastre prin aceea că v-ați ales vițelul, deci întoarceți-vă la făcătorul vostru și omoriți-vă sufletele voastre: aceasta va fi bine pentru voi la făcătorul vostru și El se va întoarce către voi, căci El este iertător, îndurat”.
52. Și cînd ați zis: „O, Moise, nu-ți vom crede, pînă nu-l vom vedea pe Dumnezeu fățiș!”, atunci v-a apucat furtuna cînd priveați voi.
53. Noi v-am înviat atunci din moartea voastră, ca să fiți mulțumitori³.
54. Și Noi am lăsat să vă umbrească nourii și am trimis asupra voastră mana și potârnicile: „Mîncăți din bunătatea ce v-am

dat-o spre trebuința voastră!” Iar ei n-au fost nedrepti față de Noi, ci au fost nedrepti numai față de ei înșiși.

55. Noi am zis: „Intrați în cetatea aceasta și mîncăți din ea pînă vă veți sătura și intrați în poartă cu umilintă și ziceți: «Hittatun⁴!». Noi vă vom ierta păcatele voastre și-i vom spori pe cei buni”.
56. Însă cei nelegiuți au schimbat alt cuvînt în loc de ceea ce li s-a spus, și Noi am trimis asupra celor nelegiuți minie din cer, pentru că s-au lepădat de adevăr.
57. Și cînd Moise ceru apă pentru poporul său am zis Noi: „Lovește cu toiagul tău stîncă!” și au curs din ea douăsprezece izvoare⁵, ca să cunoască toți oamenii fîntinile lor: „Mîncăți și beți din ceea ce v-a dat Dumnezeu și nu faceți răutăți pe pămînt”.
58. Și cînd ați spus: „O, Moise, nu putem suferi tot același fel de bucate; roagă-te pentru noi la Domnul tău să ne dea nouă ceea ce scoate la iveală pămîntul; legume, castraveți, usturoi⁶, linte și ceapă!”, zise el: „Voiți să alegeți ce e mai rău în loc de ce e mai bun? Coboriți-vă în Egipt și acolo veți avea ce ați cerut!” Și veni asupra lor înjosire și sărăcie și căzu asupra lor minia

¹ Moise.

² O altă numire a Coranului. **Furkân** înseamnă **deosebire**, scil. între adevăr și minciună.

³ O tradiție spune că israelienii, care voiau să-l vadă pe Dumnezeu, fură omoriți și apoi iarăși înviați.

⁴ **Hittatun** înseamnă iertare. În loc de acest cuvînt au spus ei **Habbatun** = seară, sau **Hintatun** = orz.

⁵ Pentru cele 12 seminții ale lui Israel.

⁶ După alții, **grîu** sau **mazăre**.

- lui Dumnezeu, și-i omorîră pe profeți cu nedreptul și pentru că se răscurară și se arătară dușmănoși.
59. Însă cei ce cred, fie iudei, sau creștini, sau sabe¹, dacă numai cred în Dumnezeu și în ziua de apoi și fac bine, vor primi răsplata lor de la Domnul lor și nu va veni frică peste ei și nu se vor întrista.
60. Iar cînd am încheiat Noi legămîntul cu voi și am ridicat asupra voastră muntele², am zis: „Țineți cu tărie ceea ce v-am descoperit și pomeniți ceea ce este întru aceea, ca să fiți cuvioși”.
61. Atunci v-ați întors voi de la aceasta și de n-ar fi fost harul și îndurarea lui Dumnezeu asupra voastră, ați fi fost pierduți; însă voi știți ceea ce au pățit aceia din voi care au călcat Sabatul; Noi le-am zis: „Să fiți momițe lepădate!”³
62. Și i-am pus ca pildă pentru cei de față și cei viitori și ca îndemnare pentru cei cuvioși.
63. Iar Moise a spus poporului său: „Dumnezeu vă poruncește să junghiați o vacă!”⁴ Ei ziseră: „Îți bați joc de noi?” El zise: „Ferească Dumnezeu ca să fii unul dintre nebuni!” Ei ziseră: „Roagă-te pentru noi la Domnul tău, ca să ne arate cum să fie vaca aceea?” El zise: „Iată, El zise, vaca să nu fie prea bătrînă și nici prea tînără, de vîrstă mijlocie și să faceți ce vi se va porunci”.
64. „Culoarea ei?” El zise: „Iată, El zice, vaca să fie la culoare galbuie-roșietică, plăcută privitorilor”.
65. Ei ziseră: „Roagă-te pentru noi la Domnul tău ca să ne arate cum să fie ea, căci vacile noastre seamănă între ele și dacă voiește Dumnezeu, sîntem bine ocîrmuiți”.
66. El zise: „Iată, El zice ca să nu fie o vacă slăbită, ce ară pămîntul și adapă semănătura, ci sănătoasă și fără greș”. Ei ziseră: „Acum vii cu adevărul!” și junghiară vaca, dar puțin lipsea și n-ar fi făcut aceasta.
67. Dacă ați omorît pe cineva și vă certați pentru aceasta, va scoate la iveală Dumnezeu ceea ce ați ascuns.
68. Și Noi am zis: „Loviți cadavrul cu o bucată din acea vacă și Dumnezeu îndată îl va învia pe mort și vă va arăta semnele Sale, ca să veniți la pricepere”.
69. Atunci se învirtoșiră inimile voastre îndată ca pietrele, sau se făcură și mai virtuose; căci pietrele – din unele izvorăsc rîurile, iar altele se despică și din ele iese apa, iar altele se surpă de frica lui Dumnezeu, însă Dumnezeu nu e nebagător de seamă la ceea ce faceți.
70. Doriți voi ca ei să vă creadă?⁵ O mare parte din ei a auzit doară cuvîntul lui Dum-

¹ Așa-numiți creștini ai lui Ioan sau mandei, o sectă religioasă care pretinde că este întemeiată de Sfîntul Ioan Botezătorul, și nu semîții cei ce adorau stelele și se numeau asemenea sabei.

² După tradițiunea iudaică în Talmud, a ridicat Dumnezeu muntele Sinai asupra israelienilor zicînd: „Dacă veți primi legea, e bine, dacă nu, apoi aici e mormîntul vostru”.

³ Pe timpul lui David, unii locuitori din Elath să fi fost prefăcuți în momițe spre pedeapsă, pentru că au pescuit în Sabat. Talmudul nu amintește nimic de această legendă.

⁴ Conf. la aceasta Num. XIX și Deuterom, XXI, 1-9.

⁵ I.e. Iudeii să creadă islamului. Cuvîntarea este aici îndreptată către moslemi.

- nezeu, totuși l-au schimonosit, deși l-au cunoscut și l-au priceput.
71. Și dacă se întilnesc cu cei ce cred, zic ei: „Noi credem!”. Dacă într-ascuns se întilnesc laolaltă, zic ei: „Voiți să le povestiți ce v-a descoperit Dumnezeu, ca să se certe [cu voi] despre aceasta înaintea Domnului vostru?”
72. Oare nu pricepeți că Dumnezeu cunoaște ceea ce ascund și ce descoperă ei?
73. Și între ei sînt proști de aceia ce nu pricep scriptura, ci au numai năluciri și numai presupuneri, însă vai celor ce scriu scriptura cu mîna lor și zic: „Aceasta este de la Dumnezeu!” pentru ca să-și cîștige puțină simbrerie, însă vai de ei pentru ceea ce au scris mîinile lor și vai de ei pentru ceea ce și-au agonisit!
74. Ei zic: „Nu ne va atinge focul [iadului], decît numai cîteva zile numărate!” Spune-le: „Aveți un legămînt cu Dumnezeu? Doară nu va frînge Dumnezeu fîgăduința Sa, sau ziceți ceva despre Dumnezeu ce nu o știți?”
75. Într-adevăr, cel ce caută răul și acela pe care-l îmbrățișează păcatul, aceia sînt tovarășii focului: în el vor rămîne ei în veci.
76. Iar cei ce cred și fac bine, aceia vor fi tovarășii raiului, în el vor rămîne ei în veci.
77. Și Noi am încheiat un legămînt cu fiii lui Israel: „Să nu [serviți] altuia, decît numai lui Dumnezeu și [să vă] purtați bine cu părinții, rudele, orfanii și sărmanii [voștri] și să vorbiți bine despre oameni și să împliniți rugăciunea și să dați milostenie!” Atunci v-ați lepădat, afară de puțini din voi, și v-ați abătut.
78. Și Noi am încheiat un legămînt cu voi, ca să nu vărsați sîngele vostru și să nu vă alungați pe voi înșivă din locuințele voastre: atunci ați juruit voi și ați fost martori.
79. Atunci vă omorîrați voi unul pe altul și alungarăți o parte din voi din locuințele lor. Voi să ajutorăți întreolaltă numai la fărădelegi și dușmăanii. Și dacă vin ei la voi încătușați, îi sloboziți, și totuși v-a fost oprit să-i izgoniți. Credeți voi numai o parte a scripturii și cealaltă n-o credeți? Dar ce vor primi aceia din voi ce se poartă astfel, decît rușine în viața lumească și să fie aruncați la pedepse mai aspre în ziua învierii? Dumnezeu doar nu e nebăgător de seamă la ceea ce faceți.
80. Aceștia sînt cei ce-și cumpără viața lumească pentru [prețul vieții] celei de apoi. Lor nu li se va ușura pedeapsa și lor nu li se va ajuta.
81. Odinioară i-am dat Noi lui Moise scriptura și lui am lăsat [să-i urmeze] alți trimiși și i-am dat lui Isus, fiul Mariei, semne deslușite și l-am întărit cu duhul sfînt². Însă de cîte ori venea un trimis la voi cu ceva ce nu vă plăcea, erați voi îngîmfăți și o parte [din trimiși] o învinuiați că ar aduce minuni, iar altă parte o omorați.
82. Însă [jidovii] ziseră: „Inimile noastre sînt cu prepus”. Dar Dumnezeu i-a blestemat pentru necredința lor și numai puțini fură credincioși.

¹ Aici îi învinuiește Mohammed pe jidovi că ar fi falsificat locurile scripturii care se referă la ei.

² Sub duhul sfînt îl înțeleg explicatorii Coranului totdeauna pe arhanghelul Gabriel.

83. Și când le veni scriptura¹ din partea lui Dumnezeu spre întărirea [scripturii] ce era la ei, deși înainte cerură ajutor împotriva celor necredincioși și deși a venit la ei ceea ce au cunoscut, [acum] se lepădară de ea². Însă blestemul lui Dumnezeu este asupra necredincioșilor.
84. Pentru o nimica vînd ei sufletul lor. Căci ei nu cred din pizmă în ceea ce a trimis Dumnezeu, că Dumnezeu se descoperă după plăcerea cui voiește dintre servii Săi. De aceea și-au adunat ei urgie peste urgie. Însă asupra celor necredincioși [vine] pedeapsă rușinoasă.
85. Iar când li se spune: „Credeti în ceea ce a descoperit Dumnezeu”, zic ei: „Noi credem [numai] la ceea ce s-a descoperit”, și așa se leapădă ei de ceea (ce s-a descoperit) mai apoi, deși este adevăr și întărește [descoperirile] ce sînt [acum] la ei. Spune: „De ce ați omorît profeții lui Dumnezeu cei de mai înainte, dacă sînteți credincioși?”
86. Când a venit la voi Moise cu semne deslușite, atunci v-ați ales voi vițelul, cînd nu era el de față și ați păcătuit.
87. Și cînd am încheiat Noi cu voi legămîntul și am ridicat asupra voastră muntele³ [zicînd]: „Primiți ceea ce v-am descoperit cu putere și ascultați!”, au zis ei: „Noi am auzit, însă ne-am împotrivit” și fură adăpați în inimile lor cu vițelul⁴ pentru necredința lor. Spune: „Greutăți vă poruncește credința voastră, dacă sînteți credincioși”.
88. Spune: „De voiți să aveți o locuință de apoi la Dumnezeu, care să fie aleasă înaintea celorlalți oameni, atunci doriți-vă moartea, dacă iubiți adevărul”.
89. Dar nicicînd nu voiesc ei aceasta din pricina celor ce le făcură înainte mîinile lor⁵, însă Dumnezeu îi cunoaște pe nelegiuîți.
90. Și tu vei afla că oamenii aceștia poftesc viața chiar mai mult decît cei ce se închină altor zei; fiecare din ei dorește să trăiască o mie de ani, însă nu scapă de pedeapsă chiar dacă ar trăi [o mie de ani], căci Dumnezeu știe ceea ce au făcut ei.
91. Spune: „Vai de cel ce este un dușman al lui Gabriel, acesta doar l-a trimis⁶ în inima ta cu îngăduirea lui Dumnezeu, ca să adeverească cele de nainte spre îndreptare și veste bună pentru cei necredincioși.
92. Vai de cel ce este un dușman al lui Dumnezeu, al îngerilor săi, al trimișilor săi, al lui Gabriel și al lui Michael; Dumnezeu este doar un dușman al necredincioșilor.”
93. Și ție ți-am trimis semne deslușite și cine nu crede în ele decît cei nelegiuîți?
94. Dar de cîte ori încheie ei legămîntul, o parte din ei îl leapădă, ba chiar cei mai mulți nu cred.
95. Și cînd a venit la ei trimisul de la Dumnezeu spre a întări [descoperirea] ce era la ei, o parte din cei ce au scriptura lepădă scriptura lui Dumnezeu după spatele lor, ca și cînd n-ar ști ei nimic despre aceasta.

¹ I.e. Coranul.

² Scriptura.

³ Conf. celor zise supra la II, 60.

⁴ Conf. Exod. XXXII, 20, unde se spune despre Moise: „Și el a luat vițelul pe care l-au făcut ei și l-a ars în foc și l-a făcut praf și l-a dat de băut fiilor lui Israel”.

⁵ I.e. din cauză că iudovii au falsificat scriptura.

⁶ Aduagă: Coranul.